

233

ΠΕΤΡΟΥ Θ. ΠΕΝΝΑ

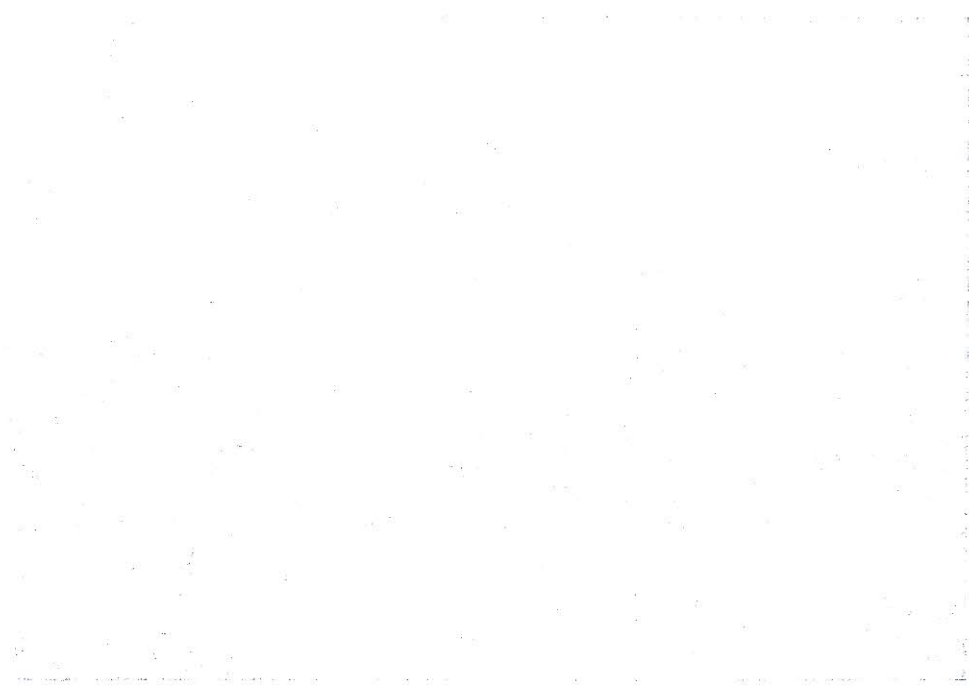
“ΤΙ ΕΧΟΥΝ ΤΗΣ ΖΙΧΝΑΣ ΤΑ ΒΟΥΝΑ
ΚΑΙ ΣΤΕΚΟΥΝ ΜΑΡΑΜΕΝΑ,,

(ΟΜΙΛΙΑ)

ΝΕΑ ΖΙΧΝΗ

230

235

“ΤΙ ΕΧΟΥΝ ΤΗΣ ΖΙΧΝΑΣ ΤΑ ΒΟΥΝΑ

ΚΑΙ ΣΤΕΚΟΥΝ ΜΑΡΑΜΕΝΑ,,

[‘Η «Ιστορική και Λαογραφική ‘Εταιρία Σερρών - Μελενίκου», συνεπής πρὸς τοὺς διὰ τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς ἐπιδιωκόμενους σκοπούς, ἀπεδέχθη εὐχαρίστως πρόσκλησιν τοῦ προέδρου τῆς «Μορφωτικῆς ‘Ενώσεως Νεολαίας Ζίχνης» κ. Νικολάου Τακουρίδου, δικηγόρου Σερρών καὶ ἐκλεκτοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ὅπως διὰ μελῶν τῆς ‘Εταιρίας δοθῆ ἰσχυρὰ σειρά διαλέξεων μὲ θέματα ἱστορικά, τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Οὕτως ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς κ. Πέτρου Πέννα ἐδόθησαν δύο ὁμιλίες. Ἡ πρώτη τὴν 19 Μαρτίου 1967, εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, καὶ ἡ δευτέρα τὴν 19 Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ κινηματοθεάτρου «Μαριάννα».

Διὰ τῆς πρώτης, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Τί ἔχουν τῆς Ζίχνης τὰ βουνά...*», ὁ ὁμιλητὴς προσεπάθησε νὰ δώσῃ συνοπτικὴν μὲν ἀλλὰ κατὰ τὸ δυνατὸν πλήρη τὴν ἱστορικὴν πορείαν τῆς περιοχῆς, ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν.

Διὰ τῆς δευτέρας, μὲ τίτλον «*Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼν στὴν περιοχή τῆς Ζίχνης*», ὁ ὁμιλητὴς διεξῆλθεν ἀναλυτικώτερον, βάσει νέων ἀγνώστων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ στοιχείων, τὴν περίεδον τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, καὶ ἐξιστόρησε τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ὑπέστη ἡ περιοχή ἀπὸ τοὺς βουλγάρους κομητατζήδες. Ἐξῆρε δὲ τὴν σθεναρὰν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἑλληνικῶν Ἀνταρτικῶν Ὁμάδων ἀμύνης, αἱ ὁποῖαι ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν ὑπερόχων ὀπλαρχηγῶν Καπετὰν Δούκα ἢ Ζέρβα, Μάρτζιου, Μπουλασίκη καὶ Τζουβαλιτζί.

Ἀμφότεραι αἱ διαλέξεις, δοθεῖσαι ἐνώπιον μεγάλου πλήθους κατοίκων καὶ μὲ τὴν παρουσίαν ὅλων τῶν Διοικητικῶν καὶ Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν, τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ τοῦ κλήρου μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Νικόδημον, ἐστέφθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Καὶ αἱ δύο ὁμιλίες ἐπρόκειτο νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὸν κυκλοφορήσαντα βὸν τόμον τῶν «Σερραϊκῶν Χρονικῶν». Ἡ πληθώρα ὅμως τῆς ὕλης δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἐπιβαρύνωμεν περισσότερον τὸν ὀγκωδέστατον ἐκεῖνον τόμον. Ἀντιμετωπίζοντες καὶ σήμερον τὸ αὐτὸ πρόβλημα, δημοσιεύομεν εἰς τὸν παρόντα βὸν τόμον μόνον τὴν πρώτην ὁμιλίαν, ἐπιφυλασσόμενοι νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν δευτέραν εἰς προσεχῆ τόμον ἢ καὶ αὐτοτελῶς].

Σεβασμιώτατε, Κυρίες καὶ Κύριοι·

Εὐχαριστῶ θερμὰ τοὺς λαμπροὺς νέους τῆς «Μορφωτικῆς ‘Ενώσεως Ζίχνης» καὶ τὸν ἐξαίρετο Πρόεδρο αὐτῶν καὶ ἐκλεκτὸ συνάδελφο κ. Νίκο Τακουρίδη, γιατί μὲ τὴν τόσο τιμητικὴ δι’ ἐμὲ πρόσκλησή τους, μοῦ ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπικοινωνήσω πνευματικὰ ὄχι μόνον μὲ τὴν νεολαία, ἀλλὰ

και με όλους γενικά τους φιλοπροόδους και πνευματικούς ανθρώπους της ώραιας σας πόλεως.

Ίδιαίτερα ευχαριστῶ τὴν Μορφωτικὴ Ἐνωσι, γιατί μου ἐζήτησε νὰ ὀμιλήσω γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου τούτου, δηλαδή τῆς Ζίχνης και τῆς Ἐπαρχίας Φυλλίδος, ἡ ὁποία παρ' ὄλον ὅτι ὡς γεωγραφικὸς χῶρος εἶναι μικρὸς, ἐν τούτοις εἶναι χῶρος πλούσιος σὲ ἱστορικὲς ἀναμνήσεις, πὺ τόσον εἰς τοὺς παλαιότερους τείνουν νὰ σβύσουν, ἀλλὰ και στοὺς νεωτέρους εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστοι. Καὶ εἶναι ἐπιτυχὴς ἡ προτίμησι αὐτή, γιατί ἡ γνώσι τῆς ἱστορίας γενικά ἀποτελεῖ τὴ βάση πάσης περαιτέρω ἐκπολιτιστικῆς καλλιερ- γείας. Ἄν δὲ πιστεύουμε, πὺς ἡ ἱστορία εἶναι ὁ καθρέπτις τῆς ἐξελικτικῆς πορείας τῆς ἀνθρωπότητις γενικῶς, και ἰδιαίτερα τῆς ἐξελικτικῆς πορείας ἐνὸς Ἐθνους ἢ ἐνὸς Κράτους, τότε ἀσφαλῶς ἡ γνώσι τοῦ παρελθόντος ἐνὸς τόπου βοηθεῖ στὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τοῦ παρόντος, ἀλλὰ και μᾶς χαράσσει τὴν κατευθυντήρια γραμμὴ γιὰ τὸ μέλλον μας.

Δὲν πιστεύω νὰ σᾶς ἐξένισε ὁ τίτλος τῆς ὀμιλίας μου.

«Τί ἔχουν τῆς Ζίχνης τὰ βουνὰ και στέκουν μαραμμένα» εἶναι ὁ πρῶ- τος στίχος ἐνὸς δημοτικῶ τραγουδιοῦ, πὺ ἀφορᾶ τὴν περιπέτεια και τὶς μάχες τοῦ ἀρματολοῦ Νικοτσάρα πὺ ἔγιναν ἐδῶ μέσα στὴν Ζίχνα και στὴν γέφυρα τοῦ Ἄγγιτι, στὰ 1807, και γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσωμε στὴν συνέχεια τῆς ἀφηγήσεως. Ἄλλὰ ὁ παραστατικώτατος αὐτὸς στίχος μοιραῖα χαρακτηρίζει και τὴν παλαιὰ ἐποχὴ και τὴν μεταγενέστερη. Χαρακτηρίζει με ἄλλα λόγια τοὺς πολεμικοὺς ἀντίλαλους και τὴν ἀπόμακρη ἤχῶ γεγονότων πὺ διεδραματίσθησαν στὸν περίγυρο τῶν βουνῶν τῆς Ζίχνας. Γιατί στὴν εἰδυλλιακὴ τούτῃ χώρα, πὺ πῆρε τ' ὄνομα ἀπὸ τὴν πανέμορφη ὁμως ἄτυχη βασιλοπούλα τοῦ τόπου τούτου, τὴν Φυλλίδα, ἀντιᾶλῃσε στὰ πανάρχαια χρόνια ὁ θρηῆνος τοῦ προδομένου ἔρωτά της, πὺ τὴν ὠδήγησε στὴν αὐτοκτο- νία. Ἀντιᾶλῃσαν ὕστερα στοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οἱ ἰαχὲς και θρηῆνοι τῶν Ἑλλήνων, πὺ προσπαθοῦσαν νὰ στεργιώσουν στὸν τόπο τούτο, τὸν πλού- σιο σὲ μέταλλα και χρυσάφι, και ἄλλα λογίσιμα προϊόντα. Ἀντιᾶλῃσαν σὲ ὄλες τὶς ἐποχές, πὺ ἔγιναν πέρασμα Περσικῶν και ἄλλων βαρβαρικῶν φου- σάτων. Ὑστερα στὰ χρόνια τοῦ Μεγαλέξανδρου, πὺ ἀπ' ἐδῶ ὠδήγησε τὰ στρατεύματά του στὴν ἐκπολιτιστικὴ κατάκτηση τῆς Ἀσίας. Στὰ χρόνια τῆς Ρωμαιοκρατίας και τὰ Βυζαντινά. Στὰ χρόνια τῆς Τουρκικῆς κατάκτησης και τελικά στὰ πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως, στὰ δύσκολα χρόνια τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα, πὺ διεξάγεται ὁ τιτάνιος ἀγῶνας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς περιοχῆς και ὅλης τῆς Μακεδονίας γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τοῦ ἐκσλαβισμοῦ της.

Νομίζω πὺς ταυτόχρονα σᾶς ἔδωσα και τὸ περίγραμμα τῆς ὀμιλίας μου. Θὰ προσπαθῆσω μέσα στὰ στενὰ περιθώρια μιᾶς ὀραιας ὀμιλίας, νὰ ἐπισημάνω τὰ βασικώτερα γεγονότα, πὺ δίνουν τὴν οὐσία τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ τόπου αὐτοῦ.

Ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Μακώλαιϋ λέγει πὼς ἡ ἐκλογή καὶ ἡ σύνοψις τῶν σπουδαιότερων γεγονότων τῆς ἱστορίας καὶ τῶν πλέον διδακτικῶν πορισμάτων τῆς εἶναι μιὰ δύσκολη τέχνη.

Τοῦτο εἶναι ἀπόλυτα ἀκριβές. Ἄλλὰ ἡ δυσκολία ποῦ παρουσιάζεται στὴν δική μας περίπτωσι εἶναι πολὺ μεγαλύτερη, γιατί πρόκειται νὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴν ἐξελικτικὴ πορεία μιᾶς ὠρισμένης περιοχῆς, ὅπου καὶ τὰ σοβαρὰ γεγονότα καὶ οἱ λεπτομέρειες πρέπει νὰ συνδεθοῦν ἀπαραιτήτως μὲ τὶς γενικώτερες πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολεμικῆς ἐξελίξεις ἐκάστης περιόδου.

Ὅπως εἶναι γνωστό, τὰ ὅρια τῆς μεταξὺ τοῦ Στρυμόνα καὶ τοῦ Νέστου ἡ χώρας μέχρι τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δὲν συμπίπτουν μὲ τὰ μετέπειτα γεωγραφικὰ ὅρια τοῦ γνωστοῦ σήμερα Μακεδονικοῦ χώρου.

Ἡ χώρα αὕτη, κατὰ τὴν ρητὴ μαρτυρία τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Ἡρόδου, κατεῖχτο ἀπὸ διάφορα Θρακικὰ φύλα καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν ἀρχαία Θράκη. Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἦσαν Παῖονες, Παιόπλαι, Ἀγριάνες, Ὀδομάντοι, Ἡδωνες καὶ Σάτραι. Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ἠσχολοῦντο κυρίως μὲ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Παγγαίου.

Ὅταν ὅμως οἱ περὶ τὸν Στρυμόνα καὶ τὰς Σέρρας οἰκοῦντες Παῖονες ἀπήχθησαν ἀπὸ τὸν Μεγάβαζον στὴν Φρυγία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλιᾶ τῶν Περσῶν Δαρείου, οἱ Ὀδομάντοι ποῦ κατοικοῦσαν βορειότερα κατέλαβαν τὴν ἐρημωθεῖσα πόλι καὶ τὴν ὑπαιθρο τῶν Σερρῶν, καὶ ἀπὸ τότε ἡ χώρα μετωνομάσθη ἀπὸ τοὺς καταλαβόντας αὐτὴν Ὀδομάντους «Ὀδομαντικῆ» καὶ ἡ πόλις «Σίρις ἢ Ὀδομαντικῆ». Οἱ Ἡδωνοὶ ἐξ ἄλλου ποῦ κατοικοῦσαν εἰς τὴν Μυγδονίαν μετὰ τὴν ἀπώθησιν των ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας ἦρθαν καὶ ἐγκατεστάθησαν στὴν θαυμαστὴν περιοχὴ τὴν μεταξὺ τοῦ Παγγαίου, Στρυμόνα, Ἀγγίτη καὶ μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Ὀδομαντικῆς, ποῦ ὠνομάσθηκε **Ἡδωνίς**, μὲ ἐπίκεντρο τὴν Μύρκινο, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὑπήχθη καὶ ὀλόκληρη ἡ περιοχὴ τῆς Φυλλίδος. Ὁ Ἡρόδοτος ἀφηγούμενος τὴν πορεία τοῦ Ξέρξου διὰ μέσου τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν του, λέγει :

«Ἀφοῦ πέρασε κοντὰ ἀπὸ τοὺς Παῖονες, τοὺς Δόβηρες καὶ τοὺς Παιόπλες, ποῦ κατοικοῦν πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Παγγαίου, προχώρησε πρὸς Δυσμᾶς, μέχρι ποῦ ἔφτασε στὸν ποταμὸ Στρυμόνα καὶ τὴν πόλιν Ἡϊόνα, ποῦ τὴν κυβερνοῦσε τότε ὁ Βόγης. Ἡ δὲ γῆ αὕτη γύρω ἀπὸ τὸ Πάγγαιο ὀνομάζεται Φυλλίς, καὶ ἀπλώνεται πρὸς δυσμᾶς μὲν μέχρι τὸν ποταμὸ Ἀγγίτη, ποῦ χύνεται στὸν ποταμὸ Στρυμόνα, καὶ πρὸς νότον μέχρι τὸν ἴδιον τὸν Στρυμόνα, στὸν ὁποῖο οἱ μάγοι σφάζοντας ἄσπρα ἄλογα ζητοῦσαν καλοὺς οἰωνούς. Ἀφοῦ ἔκαμαν τὴν μαγικὴν τελετὴν καὶ ἄλλα πολλὰ, τράβηξαν πρὸς τὶς γέφυρες τοῦ Στρυμόνα κοντὰ στὸ μέρος τῆς Ἡδωνίδος ποῦ ὀνομάζεται

Ἐννέα Ὀδοί. Ὅταν ἔμαθαν πὼς ὁ τόπος λεγόταν Ἐννέα Ὀδοί, ἔθαψαν σ' αὐτὸν ἰσάριθμα κορίτσια καὶ ἀγόρια τῶν ἐντοπίων ζωντανά». (Ζ 113 καὶ 114).

Ὅπως καὶ παραπάνω εἶπα, ἡ ὀνομασία τῆς περιοχῆς προήλθε ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς Φυλλίδος, θυγατρὸς τοῦ βασιλιᾶ αὐτῆς, τοῦ Σίδωνα.

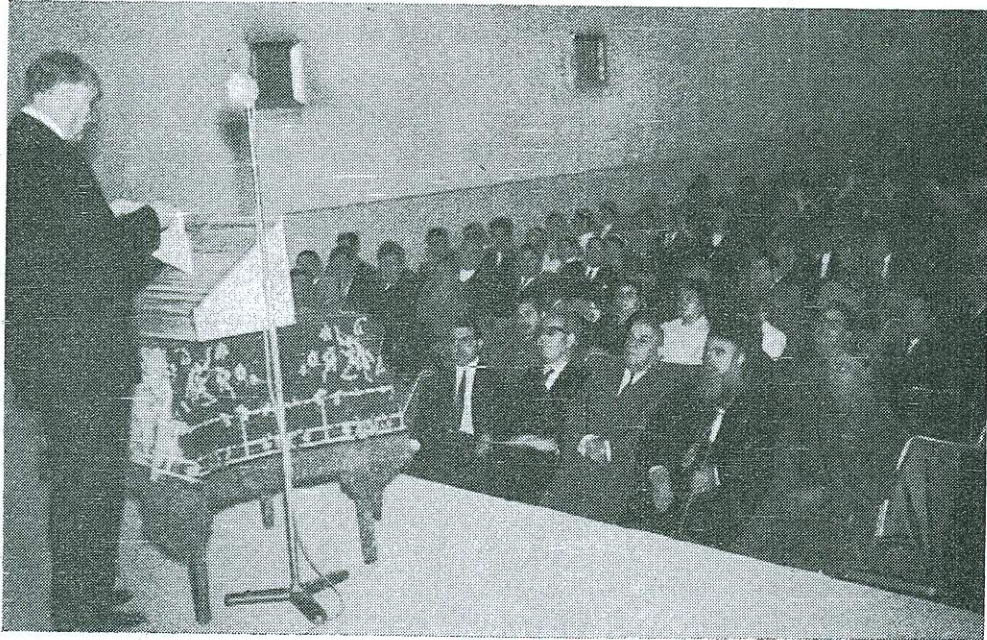
Ἐνας ἀπὸ τοὺς γιουὺς τοῦ Θησέα, τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἀθήνας, ὁ Ἀκάμας ἦ κατ' ἄλλους ὁ Δημοφῶν, ὅταν ἔληξε ὁ πόλεμος τῆς Τροίας, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε πάρει μέρος καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο διηγοῦνται ὅτι ἦταν ἓνας ἀπ' ἐκείνους, ποὺ εἶχαν μῆ μέσα στὴν κοιλιὰ τοῦ Δουρείου Ἴππου, γυρίζοντας στὴν πατρίδα του ἄραξε στὰ Θρακικὰ παράλια, καὶ φιλοξενήθηκε ἀπ' τὸν βασιλιᾶ τῶν Θρακῶν τὸν Σίδωνα. Στὸ διάστημα τῆς παραμονῆς καὶ τῆς φιλοξενίας του, μεταξὺ τῆς ὠραιότατης θυγατρὸς Φυλλίδος καὶ τοῦ Δημοφῶντα ἀνεπτύχθη ἔρωτας σφοδρὸς ποὺ κατέληξε σὲ γάμο. Ἀλλὰ ἡ εὐτυχία τῶν δύο ἐρωτευμένων δὲν βάσταξε γιὰ πολὺ. Ὁ Δημοφῶν παρὰ τοὺς ὄρκους τοῦ ἐγκατέλειπε ἀπίστως τὴν Φυλλίδα, προτιμῶντας τὸν θρόνο τῆς Ἀθήνας, ὅπου εἶχε κληθῆ νὰ διαδεχθῆ τὸν πατέρα του Θησέα. Ἡ Φυλλίς ἀπελπισμένη ἀπὸ τὴν μακρὰ ἀναμονή, ἀφοῦ κατηράσθη τοὺς Ἀθηναίους, ἐκρεμάσθηκε ἀπὸ δένδρο, εἰς τὴν τοποθεσία ποὺ λεγόταν Ἐννέα Ὀδοί, ποὺ ἀμέσως μεταμορφώθηκε σὲ μιὰ ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά. Γιὰ ἀνάμνηση λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἡ χώρα ὀνομάσθηκε Φυλλίδα.

Ἡ ρομαντικὴ αὐτὴ ἱστορία τοῦ ἔρωτα ἀνάμεσα στὴν Φυλλίδα καὶ τὸν Δημοφῶντα, ἔδωσε ἀφορμὴ στὸ μεγάλο Λατίνου ποιητῆ Ὀβίδιο νὰ συμπεριλάβῃ εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ νεανικά του ἔργα, ποὺ τὸ ἐπιγράφει «Ἡρωίδες» (Ovid. Heroid 2), μία ἀπὸ τίς ὠραιότερες ἐκ τῶν 21 ἐρωτικῶν ἐπιστολῶν του.

Στὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Δημοφῶντα ἡ Φυλλίς φέρεται παραπονουμένη ὅτι ἐκεῖνος ἀθέτησε τὴν ὑπόσχεση ποὺ τῆς εἶχε δώσει, ὅτι τὸ ταξίδι του στὴν Ἀθήνα θὰ ἦταν σύντομο καὶ δὲν θὰ διαρκοῦσε περισσότερο ἀπὸ ἓνα μῆνα. Πέρασαν μ' ὅλα ταῦτα τέσσαρες μῆνες καὶ δὲν εἶχε ἐπιστρέψει. Γιαυτὸ καταλήγοντας ἀφίνει νὰ νοηθῆ ὅτι θὰ τερματίσῃ τὴν ζωὴ της. Λυποῦμαι ποὺ δὲν μπορῶ νὰ σᾶς διαβάσω ὀλόκληρη τὴν ἐπιστολή. Ἀλλὰ ἓνα-δύο ἀποσπάσματα, χαρακτηριστικὰ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἐντάσεως τοῦ ἔρωτα τῆς Φυλλίδος πρὸς τὸν Δημοφῶντα, θὰ εἶναι ἄρκετὰ γιὰ νὰ πάρετε μιὰν ἰδέα. «Ἡ Φυλλίς σου, ἐκείνη ποὺ σ' ἐδέχθη στὴν Θράκη, παραπονεῖται ποὺ βραδύνεις νὰ ἐπιστρέψῃς. Ἐνας μῆνας, ὅπως μοῦ εἶχες ὑποσχεθῆ, ἐπρόκειτο νὰ ᾖ τὸ ἀνώτερο ὄριο τῆς ἀπουσίας σου, κι ὡς τὰ τώρα τὸ φεγγάρι τέσσερες φορὲς γέμισε, χωρὶς τὰ καρᾶβια σου νὰ φανοῦν στὶς θάλασσές μας. Λογάριασε τίς στιγμὲς ποὺ ὁ ἔρωτας μᾶς ἔχει διδάξει τόσο καλὰ νὰ τίς μετροῦμε, καὶ θὰ ἰδῆς ὅτι δὲν ἔχω ἄδικο νὰ παραπονοῦμαι. Οἱ φόβοι μου ἄρχισαν νὰ μὲ κυριεύσουν. Διστάζει κανεὶς πολὺν καιρὸ νὰ πιστέψῃ ἐκεῖνο ποὺ τοῦ πληγώνει τὴν καρδιά, ἀλλὰ ἡ πληγὴ ὕστερα εἶναι περισσότερο αἰσθητή... Ἄ, Δημο-

φῶν, οἱ ἄνεμοι σάρωσαν τοὺς ὄρκους σου, τὰ πανιά σου θὰ σ' ἔφερναν πάλι ἐδῶ, ἂν ἡ καρδιά σου ἔμεινε πιστή.

Εἰπέ μου, εἰς τί ἄλλο θὰ μπορῆς νὰ μὲ κατακρίνης παρεκτὸς μόνο ὅτι σ' ἀγάπησα πολύ; Ἡ ἀδυναμία μου εἶναι λοιπὸν τὸ μόνο ποὺ μὲ ὑποβιάζει στὰ μάτια σου. Ἄλλ' ἂν μὲ βρίσκης ἔνοχο ἐπειδὴ σὲ εἶχα δεχθῆ, πρέπει τάχα ὁ πρωταίτιος τοῦ ἐγκλήματος νὰ μὲ τιμωρήσῃ γι' αὐτό; Τί ἀπέγιναν τὰ ἱερώτερο δικαιώματα; Ἡ καλὴ πίστη ποὺ τὴν ἐξέφραζαν τὰ συμβολικὰ ἔνω-

Στιγμιότυπον ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν.

μένα χέρια μας; Τί ἐχρησίμευαν οἱ ἀναρίθμητοι θεοὶ ποὺ τὸ ἐπίορκο στόμα σου ἐπικαλεῖτο μάρτυρας;

Ἄλλὰ πόσο στάθηκα τρελλή! Τὰ ἴδια μου τὰ χέρια δούλεψαν νὰ ἐπιδιορθώσουν τὸ καράβι, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἐξυπηρετήσῃ τις προδοσίες σου. Ἐγὼ ἐπρομήθευσα τὰ κουπιά ποὺ ἐπρόκειτο γιὰ πάντα νὰ σὲ ἀπομακρύνουν ἀπὸ κοντά μου. Δὲν ἔπρεπε νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν τὴν καταγωγή σου, ὡς ἀξιόχρεου ἐγγυητή, γιὰ τις κολακευτικὲς σου ὑποσχέσεις;

Δὲν ἔπρεπε νὰ δώσω πίστη στὰ δάκρυά σου; Καὶ ἔπρεπε νὰ συλλογισθῶ ὅτι εἶσαι ἱκανὸς νὰ δολιεύεσαι, καὶ ὅτι μποροῦσαν νὰ τρέχουν δάκρυα καὶ ἀπὸ μιὰ ἀπιστη καρδιά; Μιὰ μόνη ἀπ' ὅλες ἐκεῖνες τις ἐγγυήσεις δὲν ἦταν ἄρκετὴ ν' ἀποπλανήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην μου; Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ παραπονοῦμαι ποὺ συνέτρεξα στὴν ἀναχώρησή σου, μ' αὐτὸ ἐπεσφράγισα τις εὐεργεσίες μου. Δὲν μετανοῶ ποὺ πλάγιασα μ' ἓνα ξένο. Ἐκεῖνη ἡ ὀλέθρια νύκτα πρέπει νὰ λείψῃ ἀπὸ τὴν ζωὴ μου ἀφοῦ τὴν ἀτιμάζει».

Καὶ τελειώνει ὁ Ὀβίδιος τὸ πρὸς Δημοφῶντα γράμμα τῆς Φυλλίδος βάζοντας στὸ στόμα της τὰ τελευταῖα λόγια.

«Μόνο ἓνας πρόωρος θάνατος μπορεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν πονεμένη μου νιότη. Τὴν ἐκλογὴ τῶν μέσων δὲν θ' ἀργήσω νὰ τὴν βρῶ καὶ σὺ θὰ ζῆς ἐπάνω στὸν τάφο μου μ' αὐτὰ τὰ λόγια :

Ἐὖ Ἀχάριστος Δημοφῶντων κατεχράσθη τὴν φιλοξενία κ' ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ἀποθάνῃ ἡ Φυλλίς πρὸς τὸν ἐλάτρευε. Αὐτὸς στάθηκε ὁ αὐτουργὸς κ' ἐκεῖνη ὁ ἐκτελεστής».

Αὐτὸς, ὁ περὶ τῶν σχέσεων τῆς Φυλλίδος καὶ τοῦ Ἀθηναίου Δημοφῶντα μῦθος, ἀναγόμενος στοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος, νομίζω ὅτι δὲν ἀφίσταται μιᾶς πραγματικότητος, πρὸς συμβολίζει τὶς ἀρχαιότατες σχέσεις καὶ τὰ ἄμεσα ἐνδιαφέροντα τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν Θράκη καὶ τὴν Μακεδονία. Ἡ Φυλλίς καὶ ἡ περὶ αὐτὴν χώρα περιβρεχομένη ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὅπου ἀνθοῦσε ὁ πανάρχαιος Αἰγιοπελαγίτικος πολιτισμὸς, ἦταν ἀναπόφευκτο νὰ εἶχε δεχθῆ τὴν ἐπίδραση ἀλλὰ καὶ τὶς συναλλακτικὰς σχέσεις τῶν κατοικούντων τὴν μεσογειακὴν λεκάνη, τὴν ἐφαπτομένη καὶ περιβρεχομένη ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο Πέλαγος. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ ἦτο τόσο αὐτονόητο, ὅσο εἰς τὴν ἐνδοχώρα καὶ μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ μεγάλου Πάγκαλου, τὰ πλούσια σὲ χρυσάφι καὶ ἄργυρο μεταλλεῖα ὑπόσχονταν πλοῦτη καὶ δύναμη στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ στὸν κυρίαρχο τῆς χώρας.

Γιὰ τὸ μετὰ τὸ τέλος τῶν Περσικῶν πολέμων, μία νέα περίοδος συγκρούσεων κρατοῦσε σὲ ἀναστάτωση ὅλη τὴν ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος μέχρι καὶ τοῦ Νέστου περιοχὴ, καθὼς καὶ τὴν Χαλκιδική, ὅπου ἀνθίζαν παλαιότερες Ἀθηναϊκὰς ἀποικίαι, καὶ καταβλήθηκε σ' ἓνα πεδίο ἀνταγωνισμοῦ, ἐξ αἰτίας τῆς Μακεδονικῆς ἐπεκτατικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς προσπάθειαις γιὰ τὴν δημιουργίαν νέων ἀποικιῶν στὰ Θρακικὰ παράλια, τὰ ἀνατολικά τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

Οἱ Μακεδόνες μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀλέξανδρο, τὸν πατέρα τοῦ Φιλίππου, μὲ ρυθμὸ κανονικὸ, καταλαμβάνοντας μία πρὸς μία καὶ αὐτὲς τὶς ἀποικίαι τῆς Χαλκιδικῆς, διαρκῶς ἐπεξέτειναν τὸ Μακεδονικὸ Κράτος πρὸς ἀνατολὰς καὶ πέραν τοῦ Στρυμόνος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ ἄλλου δὲν ἔμειναν ἀδρανεῖς καὶ ἤδη ἀπεπειράθησαν νὰ ἰδρῦσουν ἀποικίαι τὸ 476 μὲ τὴν κατάληψιν ἀπὸ τὸν Κίμωνα τῆς ἐν τῷ Στρυμονικῷ κόλπῳ Ἡδωνικῆς Ἡϊόνας, ὅπου ἐβασίλευε ὁ ἀνδρεῖος Βόγης, ὁ μόνος ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῆς περιοχῆς, πρὸς εἶχε μπορέσει νὰ περισώσει τὴν αὐτοτέλειά του ἀπὸ τὴν Περσικὴν λαίλαπα. Κι ὁ Βόγης ὅμως ὕστερα ἀπὸ μακρὰ ἀντίσταση κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἀφοῦ τέλειωσαν ὅλες οἱ ζωοτροφίαι του, παρέδωκε τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν οἰκογένειάν του σὲ φλόγες. Καὶ μόνον τότε ἡ πόλις ἔπεσε σὲ χεῖρα τῶν Ἀθηναίων. Μὲ τὴν κατάληψιν τῆς Ἡϊόνας οἱ Ἀθηναῖοι κατενόησαν τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ γι' αὐτὸ τὴν ἐπομένην

ἄνοιξη, ἐπὶ ἄρχοντος Φαίδωνος, ἀπέστειλαν τὸν Λυσίστρατον, τὸν Κρατῖνον καὶ τὸν Λυκοῦργον καὶ ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχία τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν βορρᾶ, πέραν τοῦ Στρυμόνος. Οἱ ἄνδρες ὅμως τῶν Ἀθηναίων ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Ἡδωνῶν, καὶ κατεστράφησαν ὀλοσχερῶς.

Φαίνεται ὅτι οἱ Ἡδωνοὶ τῆς Θρακικῆς αὐτῆς χώρας καὶ μετὰ τὸν Εἰαῖωνα ἐξακολουθοῦσαν νὰ εἶναι καλῶς ὠργανωμένοι καὶ ἐξοπλισμένοι, γιατί πολυάριθμοι καὶ πανίσχυροι ἀπέκρουσαν τὴν νέα ἀπόπειρα καταλήψεως τοῦ μέρους ἀπὸ τὸν ἐξαπολυθέντα ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους στρατὸν ἐκ δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ἐξηφάνισαν περὶ τὸν Δάτον κατ' ἄρχας καὶ ἐν συνεχείᾳ παρὰ τὰ ἔλη τοῦ Δραβίσκου. Τὰ τῆς ὀλεθρίας αὐτῆς ἐκστρατείας τὰ ἀφηγεῖται παραστατικώτατα ὁ Θουκυδίδης (IV, 102 κ. ἔ.).

Ἐνῶ ὁ Κίμων ὁ Ἀθηναῖος, λέγει ὁ Θουκυδίδης, ἠσχολεῖτο μὲ τὴν κατὰ κτησιν τῆς Θάσου καὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, τὸ 466 δέκα χιλιάδες Ἀθηναῖοι καὶ σύμμαχοί των ἐξεχύθησαν ἐκ νέου ἀπὸ τὸν Ἡϊόνα εἰς τὰ ἐνδότερα καὶ κατέλαβον τὴν πόλιν Ἐννέα Ὀδοί, ἡ ὁποία βραδύτερον ὠνομάσθηκε Ἀμφίπολη, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκ τοῦ Δήμου Δεκελείας τῆς Ἀττικῆς γενναίου στρατηγοῦ Σωφάνους τοῦ Εὐτυχίδου καὶ τοῦ Λεάγρου, τοῦ Γλαύκωνος. Ὁ πρῶτος μάλιστα ἦτο δεδοκιμασμένος, γιατί εἶχε ἀριστεύσει καὶ δοξασθῆ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων. Μὴ βρίσκοντας καμμίαν ἀντίστασιν ἀπὸ μέρους τῶν κατοίκων προχώρησαν ἀνενόητοι εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας. Ὅταν ὅμως ἔφθασαν περὶ τὸ Δάτον καὶ θέλησαν νὰ προχωρήσουν περαιτέρω γιὰ τὴν κατάληψιν τῶν μεταλλείων τοῦ Παγγαίου, τότε συνάντησαν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων σθεναρὴ ἀντίστασιν, πὺ κατέληξε σὲ πανωλεθρία τῆς, ἐκ δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν, στρατιᾶς. Οἱ Ἀθηναῖοι, πολεμῶντας κάτω ἀπὸ συνθηκῆς δυσμενέστατες, σὲ μέρη ἄγνωστα γι' αὐτοὺς καὶ μὲ ἀφάνταστες στερήσεις, ἐτιράπησαν εἰς φυγὴν πρὸ τῶν ἰσχυροπολέμων ἀντιπάλων των, πὺ ἐνισχύθησαν καὶ ἀπὸ τοὺς εἰς τὰ μεταλλεῖα ἐργαζομένους. Καὶ κακοὶ κακῶς, ὑφιστάμενοι πανταχόθεν ἐπιθέσεις, ἀφοῦ ὑπέστησαν πανωλεθρία στὴν τελικὴ μάχην παρὰ τὴν Δραβησκόν, κατευθύνθησαν πρὸς τὴν Ἀμφίπολη καὶ ἀπ' ἐκεῖ πρὸς τὴν Ἡϊόνα, γιὰ νὰ ἐπιβοῦν τῶν πλοίων καὶ ἀναχωρήσουν. Καὶ εἰς μὲν τὸ Δάτον (περὶ τοὺς Φιλίππους) ἔπεσε μαχόμενος ὁ γενναῖος Σωφάνης, εἰς δὲ τὴν Δραβησκόν ὕστερα ἀπ' τὸν θάνατον καὶ τοῦ Λεάγρου καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν, διεσκορπίσθησαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα τῆς τραγικῆς αὐτῆς στρατιᾶς. Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τὴν σκληρὴ αὐτὴ ἀποτυχία των βρῆκαν παρηγοριὰ στὴν κατάληψιν τῆς Θάσου κατὰ τὸ 464, ὕστερα ἀπὸ πολιορκία τριῶν ὀλοκλήρων χρόνων. Ὅμως, μολοντί ἐπὶ 29 ὀλόκληρα χρόνια δὲν προέβησαν σὲ καμμίαν ἐπιχείρησιν στὴν παραστρυμῶνα χώρα, οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα.

Ἄν καὶ δὲν ὑπάρχει σαφῆς ἱστορικὴ μαρτυρία, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευαν

ὅτι ἡ ἦττα των ὠφείλετο εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντου προσωπικῇ ἐνίσχυση τῶν ἀνδισταμένων Θρακικῶν φυλῶν τῆς παραστρυμονίου περιοχῆς. Ἄλλ' ἡ παράδοσις καὶ ὁ μῦθος δὲν μπόρεσαν νὰ μὴ συνδέσουν τὰς κατὰ τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἀτυχίας τῶν Ἀθηναίων μὲ τὴν κατάρα τῆς προδομένης Φυλλίδος.

Ἡ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀ' δημιουργηθεῖσα κατάστασις μεταξὺ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀλκέτα, Περδίκκα καὶ Φιλίππου, κατέστησε τὴν περίστασις εὐνοϊκὴ γιὰ τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι ὑποθάλλοντες τὴν ἀντιζηλία καὶ τὰς ἔριδας μεταξὺ τῶν Περδίκκα καὶ Φιλίππου, ἐγκατεστάθησαν ἀνενόχλητοι αὐτῇ τῇ φορᾷ ἐκ νέου εἰς τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ Στρυμόνα καὶ ἀνοιξαν τὸν δρόμο γιὰ ἐπέκτασις πρὸς ἀνατολάς.

Ἡ τρίτη αὐτῇ ἐγκατάστασις τῶν Ἀθηναίων στὴν Ἡδωνίδα χώρα ἐγίνετο ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἄγνωνος, υἱοῦ τοῦ Νικίου, κατὰ τὸ ἔτος 437-436. Ὁ Ἄγνων εὐκόλα ἀπώθησε τοὺς Ἡδωνοὺς ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν των, τὰς Ἐννέα Ὀδοὺς, ἡ ὁποία ἀπέχει περὶ τὰ 25 Στάδια ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου Ἡϊόνας. Τὸ μέρος τοῦτο ἐλέγετο Ἐννέα Ὀδοί, διότι ἐδῶ διεσταυροῦντο πολλοὶ μεγάλοι δρόμοι.

Ὁ Ἄγνων ἀφοῦ ἐγκατέστησε ἐδῶ τὴν νέα ἀποικία ἀπεκάλεσε τὴν πόλιν Ἀμφίπολη, γιὰ τὴν κτισμένη ἐπὶ λόφου καὶ περιβρεχομένη ἀπὸ τὸν Στρυμόνα, μόνον πρὸς ἀνατολάς εἶχεν ἀνάγκη τεχνικῆς ἀμύνης.

Ὁ Ἄγνων τὴν καινούργια ἀποικία διωργάνωσε κατὰ τρόπο ὑποδειγματικό. Ἐξωγράϊσε δὲ αὐτὴν μὲ σπανίας ἀξίας ἔργα τέχνης. Μεταξὺ τῶν ἔργων αὐτῶν τοῦ Ἄγνωνος συγκαταλέγεται καὶ ὁ θαυμάσιος Μαρμάρινος Λέων, ἀνεγερθεὶς εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐν Δρασβικῷ ἀφανισθέντων 10 χιλιάδων Ἀθηναίων, ὁ ὁποῖος καταστραφεὶς ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους καὶ τοὺς Σπαρτιάτας, ὡς θὰ δοῦμε βραδύτερον, κατ' ἄλλους δὲ ἀπὸ τοὺς Ἐρούλους καὶ ἄλλους βαρβάρους ἐπιδρομεῖς, μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Ἄγνωνος, διεφυλάχθη στοργικὰ ὑπὸ τῆς γῆς ἕως ὅτου ἀνεστηλώθη δι' ἐράνων ἐν Ἀμερικῇ ὑπὸ τοῦ φιλέλληνοσ πρεσβευτοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς Ἀθήνας Λίνκολν Μὰκ Βῆ κατὰ τὸ ἔτος 1937.

Κατὰ τὸ 424 π. Χ. ἐμφανίζονται ἐπὶ σκηνῆς καὶ οἱ Σπαρτιάται. Παρακινούμενοι ὑπὸ τοῦ Μακεδόνοσ βασιλέωσ Περδίκκα, ἀποβιβάζουν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Βραΐδα 1700 ἄνδρας εἰς τὴν Χαλκιδική, καὶ ἐπαγγελόμενοι τοὺς ἐλευθερωτὲς τῶν ἀθηναϊκῶν ἀποικιῶν, ἐγκαθιστοῦν φρουρὰ ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Στρυμόνοσ, κοντὰ στὴν Ἀμφίπολη.

Τὸ ἔργο τοῦ Ἄγνωνοσ παρὰ τὶς προσπάθειέσ του δὲν ὑπῆρξε σταθερό. Μέσα στὴν πόλιν εἶχε δημιουργηθῆ σοβαρὴ μερίδα ἐχθρικὰ διατεθιμένη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, πὸν συνεργαζομένη καὶ μὲ τοὺς ἐγκαθέτοὺς τοῦ Περδίκκα, παρέδωκαν ἐν καιρῷ νυκτὸς τὴν πόλιν στὸν στρατηγὸ τῆς Σπάρτησ Βραΐδα. Ὑστερα ἀπὸ τὴν κατάληψη τῆς Ἀμφίπολησ καὶ πολλῆσ ἄλλεσ πόλεισ περι-

ἤλθον στήν κατοχή τῶν Σπαρτιατῶν. Δολοφονηθέντος δὲ καὶ τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἡδωνῶν Πιττακοῦ, κατέλαβαν καὶ τὴν Μύρκινο. Μόνον ἡ Ἡϊόνα περισσώθη, χάρι στον Θουκυδίδη ποὺ ἔσπευσε ἀπὸ τὴ Θάσο μὲ τὸν στολίσκο του, χωρὶς ὅμως νὰ προλάβῃ, λόγῳ τῆς κακοκαιρίας, νὰ περισώσῃ καὶ τὴν Ἀμφίπολη.

Γιὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Ἀμφίπολης θεωρήθηκε ὑπόλογος ὁ Θουκυδίδης ἔναντι τῶν Ἀθηναίων, καὶ γι' αὐτὸ καταδικάσθηκε ἐρήμην σὲ 20ετῆ ἔξορία. Ὁ Θουκυδίδης ὅταν ἔμαθε τὴν καταδίκη του, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν ἐν Σκαπιτῇ Ὑλῃ τῆς Θράκης, ἀπέναντι ἀκριβῶς ἀπὸ τὴ Θάσο, ἰδιοκτησία του, ταξιθεύοντας δὲ διαρκῶς καὶ ἐρευνῶντας συνέγραψε τὴν γνωστὴ μνημειώδη καὶ περίφημη ἱστορία τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀμφίπολης ὁ Βρασίδης ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Ἡϊόνα, ἀλλὰ ἀπέτυχε. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐφησύχασαν. Ὑστερα ἀπὸ δύο χρόνια, ἦτοι τὸ 422, ὁ δημαγωγὸς Κλέων ὁ Βυρσοδέψης, ὑπερηφανευόμενος γιὰ τὰς κατὰ τῶν Πελοποννησίων ἐπιτυχίας του εἰς τὴν Πύλον τῆς Σφακτηρίας, ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοῦ δώσουν 30 πλοῖα μὲ 1200 ἄνδρας πεζοὺς καὶ 300 ἵππεις, γιὰ νὰ ἀποπειραθῇ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Σπαρτιάτες ἀπὸ τὴν Χαλκιδικὴ καὶ τὴν Ἀμφίπολη.

Ἡ ἐπακολουθήσασα σύγκρουση μεταξὺ τῶν δύο στρατευμάτων ἐκτίθεται κατὰ τρόπον ἀριστοτεχνικὸ ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη (V, 6 καὶ ἐπ.).

Ἀλλὰ τὴν σύγκρουση αὐτὴ οὔτε τὴν ἐπεδιώξε οὔτε τὴν ἐπερίμενε ἄμεση ὁ Κλέων.

Γιὰ τὴν τελικὴ ἀναμέτρηση περίμενε τὶς ἐπικουρίες τῶν συμμάχων Μακεδόνων καὶ Θρακῶν, ποὺ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θὰ ἔφθαναν. Ὁ Βρασίδης ὅμως ἐπωφελοῦμενος ἀπ' τὴν ἀδράνεια τῶν Ἀθηναίων, καὶ διαπιστώνοντας ἔλλειψη διαθέσεως γιὰ ἄμεσο δράση γιὰ τὴν κατάληψη τῆς καλὰ ὠχυρωμένης Ἀμφίπολης, διέταξε ν' ἀνοίξουν οἱ πύλες καὶ κατὰ τρόπον ἀπροσδόκητο ἐπετέθη ἀπὸ δυὸ μεριές, ἐπιφέροντας ἔτσι σύγχυση στοὺς ἀντιπάλους του. Ὁ Κλέων τότε ἐπονείδιστα ἐγκαταλείπει τοὺς Ἀθηναίους, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἀπεγνωσμένα συνέχιζαν τὴν μάχη. Ὡς τόσον δὲν ἀπέφυγε τὸ μοιραῖο. Φονεύεται πληγεὶς ἐκ τῶν ὀπισθεν ἀπὸ ἓνα Μυρκίνιον πελταστὴ μαζὶ μὲ ἑξακοσίους ἄλλους Ἀθηναίους. Καὶ καθὼς ἡ φυγὴ ἐγενικεύθηκε, οἱ ἐπιζήσαντες καταδιωκόμενοι ἀπὸ τὸ ἵππικὸ τῶν Σπαρτιατῶν κακοὶ κακῶς περισσώθησαν στὴν Ἡϊόνα.

Στὴν μάχη αὐτὴ πολεμῶντας γενναῖα ἐτραυματίσθηκε καὶ ὁ Βρασίδης, ποὺ ἂν καὶ ἀντελήφθη τὴν νίκη τοῦ στρατοῦ του, δὲν μπόρεσε ὡς τόσο νὰ χαρῆ τὸ ἀποτέλεσμα, γιὰτὶ σὲ λίγο ξεψύχησε καθὼς τὸν μετέφερον μέσα στὴν πόλη.

Ἡ ἦττα τῶν Ἀθηναίων ἦταν ἀκατανόητη καὶ τραγικὴ, γιὰτὶ ὁ Κλέων ἀντιμετώπισε ἓνα ἑτερόκλητο μωσαϊκὸ, ἀπὸ Χαλκιδεῖς, Ἀργιλίους, Ἀμφι-

πολίτες και άλλους μισθοφόρους, ενώ αυτός διέθετε στρατό καλά οργανωμένο και εξοπλισμένο από Ἀθηναίους πολίτες και συμμάχους πιστούς και εκλεκτούς. Μόνον ἡ ἔλλειψη στρατηγικῆς ἱκανότητος και ψυχραιμίας μπορούν νὰ δώσουν ἐξήγηση στήν ἐπονειδίστη αὐτὴ καταστροφή τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ συγκίνηση ὡστόσο ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Ἀμφίπολης ὑπῆρξε συγκλονιστικὴ στὶς τάξεις και τῶν δύο ἀντιπάλων. Ἀλλὰ ἡ ταυτόχρονη ἀπώλεια τῶν δύο ἀρχηγῶν, τοῦ Κλέωνα και τοῦ Βρασίδα, ἄνοιξε τὸν δρόμο γιὰ διαπραγματεύσεις, πὺ κατέληξαν στήν ὑπογραφή συνθήκης τὸ 421, πὺ εἶναι γνωστὴ στήν ἱστορία ὡς «Νικίειος Εἰρήνη». Ἀλλὰ και αὐτὴ δὲν βῆσταιξε παρὰ λίγα χρόνια. Οἱ ὅροι τῆς συνθήκης δὲν ἐφαρμοσθήκαν ποτέ, γιὰτι ὁ Κλεαρτίδας, ὁ συναρχηγὸς και συμπολεμιστὴς τοῦ Βρασίδα, ἀρνήθηκε νὰ παραδώσῃ τὴν Ἀμφίπολη στοὺς Ἀθηναίους, κατὰ τὴν συμφωνία, και νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὴ μὲ ὅλους τοὺς Πελοποννησίους.

Γιὰ τὴν καταναγκαστικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ ὅρου αὐτοῦ τῆς συνθήκης, τὸ 415 οἱ Ἀθηναῖοι ἀποστέλλουν ἐκ νέου πλοῖα και στρατὸν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἐνετίωνα. Ἀλλὰ και ἡ νέα αὐτὴ πολιορκία τῆς Ἀμφίπολης και ἡ ὅλη ἐπιχείρησις ἀποτυγχάνει, μὸλον πὺ αὐτὴ τὴ φορὰ ἐβοήθησαν και ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Περδίκας, και οἱ ἄλλοι Θρακὲς σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων.

Νέα κατὰ τὸ 359 ἀπόπειρα τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Ἴφικράτη και τὸν Τιμόθεο και πάλι ἀποτυγχάνει. Ὅποτε τὸ 358 ὁ Φίλιππος, ὁ ὁποῖος διεδέχθη τὸν Περδίκαν, ἐπωφελοῦμενος ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῶν Ἀθηναίων πολιορκεῖ τὴν Ἀμφίπολη τὴν κυριεύει και μαζί και ὀλόκληρη τὴν περὶ τὸ Παγαῖον χώρα.

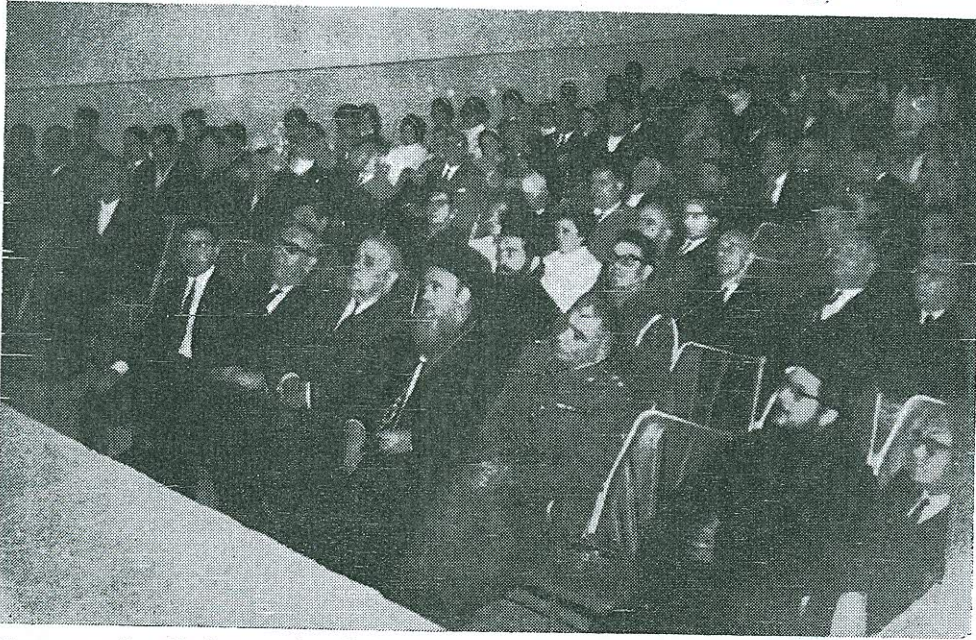
Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ μέχρι τοῦ Νέστου περιοχὴ περιλαμβάνεται εἰς τὸ Μακεδονικὸν κράτος. Τὰ διάφορα Θρακικὰ φύλα ἀφομοιώνονται τελείως ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας και σὺν τῷ χρόνῳ δημιουργεῖται τὸ Μέγα Ἑλληνικὸν Ἔθνος, πὺ μὲ τὴν ἡγεσία τῶν βασιλέων Φιλίππου και Μεγάλου Ἀλεξάνδρου συμμετέχει στήν ἐξάπλωσι τοῦ πολιτισμοῦ πρὸς Ἀνατολάς, στήν Μικρὰν Ἀσία και ὡς τὸν Γάγγη, τὸ ἱερὸ ποτάμι τῶν Ἰνδιῶν.

Συμπαγῆς λοιπὸν και ἐνωμένος ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, στήν ὁποία περιλαμβάνεται και ἡ ἐπαρχία τῆς Φυλλίδος, περιέρχεται στήν κυριαρχία τῶν Ρωμαίων και ἐν συνεχείᾳ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, τοῦ ὁποῖου ἐφεξῆς συνεμερίσθη τὴν μοῖρα.

Οἱ παλιῆς ἱστορικῆς πόλεις Ἀμφίπολις, Μύρκινος, Μυρίνη, Ἡϊών, ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τοὺς πολέμους. Νέα πολισμάτα μὲ νέους ἀνθρώπους και νέα ὀνόματα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀνηγέρθησαν. Καὶ μόνη ἡ Δράβισκος, ὅπου ὡς εἶπομεν 10 χιλιάδες Ἀθηναίων χάθησαν σὲ μιὰ προσπάθεια κυριαρχίας τῶν Ἀθηναίων, διετήρησε τὸ παλαιὸ τῆς ὀνομα ἔστω και παρεφθαρμένο. Ὁ ρόλος τῶν παραλίων πόλεων περιορίσθη εἰς τὸ ἐλάχιστο. Γιὰ τὴν

διακίνηση τοῦ ἐμπορίου τῶν στρατευμάτων τῆς νέας Ρωμαϊκῆς τάξεως δημιουργοῦνται νέοι δρόμοι, ὅπως ἡ Ἐγνατία ὁδός, καὶ ἤδη οἱ μεσογειακὲς πόλεις καὶ τὰ χωριὰ προσλαμβάνουν μεγαλύτερη οἰκονομικὴ καὶ στρατιωτικὴ σημασία.

Ἡ σχεδὸν ἄγνωστος ὡς τὰ χρόνια τῆς δημιουργίας Βυζαντινοῦ Κράτους πολίχνη τῆς Ζίχνης ἀρχίζει καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὸ προσκήνιο. Κειμένη στὴν πεδιάδα ποὺ ἐκτείνεται βορεινὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀγγίτη, ποὺ τὴν χωρίζει σὲ δύο σχεδὸν ἴσα μέρη, φαίνεται πὼς εἶναι κτισμένη κοντὰ στὰ ἔρειπια ἀρχαίας πολίχνης ποὺ ἔφερε τὴν ὄνομασία **Ἰχναί**, καὶ ἦταν γνωστὴ καὶ ὡς Ζηλιάχοβα, Ζελίχοβα, Ζελέοβα κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Ἀπὸ

Ἀποψὲς τῆς αἰθούσης καὶ τοῦ ἀκροατηρίου. Διακρίνεται εἰς τὴν πρώτην σειρὰν ὁ Μητροπολίτης Ζιχνῶν κ. Νικόδημος καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι.

τὸν τύπο τῶν εὐρεθέντων νομισμάτων, ἡ ἑτερόγλωσση καὶ παρεμφαρμένῃ αὐτῇ ὄνομασία τῆς ἑλληνικῆς ὄνομασίας **Ζελεία**, ἐντοπίζει τὴν χώρα τῶν **Ζαιελέων**, λαοῦ Θρακικῆς καταγωγῆς ποὺ λάτρευε τὸν Ἥλιο. «Ζελεία ὠνόμασται διὰ τὸν ἥλιον ἐν αὐτῇ λίαν εὐσεβεῖσθαι». (Μέγα ἐτυμ. λεξικόν). Ἡ ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς Φιλίππους καὶ τῆς ἰδρύσεως ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἐδάφους τῆς πρώτης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐβοήθησε ὥστε σύντομα ὁλόκληρη ἡ περιοχὴ, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ περιοχὴ τοῦ παγανιστικοῦ Παγγαίου στὴν κορυφῇ τοῦ ὁποίου τὸ περιλάλητο Μαντεῖο τοῦ Διονύσου, καὶ τῆς Φυλλίδος, νὰ δεχθοῦν ἐκ τῶν πρώτων τὰ ὀνόματα τῆς νέας θρησκείας. Ἡ Νέα Ζίχνη, σὰν ἡ σπουδαιότερη πόλις, μὲ εὐφορώτατα περὶ αὐτὴν χωριὰ, καθίσταται ἔδρα Ἐπισκοπῆς. Κειμένη ὁμως ἡ Ζίχνα ἀνάμεσα σὲ δύο Μητροπόλεις, δη-

λαδὴ τῶν Σερρῶν καὶ τῶν Φιλίππων, καὶ λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης γεωγραφικῆς τῆς θέσεως, κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰῶνων ὑπέστη μεταβολὴς καὶ ἐλειτούργησε ἀνάλογα μὲ τὶς Ἑθνικὲς καὶ Θρησκευτικὲς περιστάσεις καὶ ἀνάλογα πρὸς τὴν κατὰ καιροὺς αὐξομείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν γύρω ἀπ' αὐτὴν χωριῶν, προσκολλημένη πότε στὴν μιὰ καὶ πότε στὴν ἄλλη Μητρόπολι. Ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη τῆς τουρκοκρατίας, ὅταν ἡ στυγνὴ τυραννία, καὶ οἱ σφαγὲς καὶ ἡ ἐκκρίζωσις τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, κατέστησε τοῦτο ἐκ τῶν πραγμάτων ἀναγκαῖο. Δὲν θὰ ἐπεκταθοῦμε περισσότερον μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Μητροπόλεως Ζίχνης. Εἶναι θέμα ἐιδικῆς μελέτης, ἐμπεριστατωμένης, πού ξεφεύγει ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς παρούσης ὁμιλίας. Σημειῶ μόνον ὅτι περὶ τῆς Μητροπόλεως Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου, ὅπως ὑφίσταται σήμερον, ἔγραψε τὸ ἐκλεκτὸ τέκνον τῆς Ζίχνης, ὁ Τριαντάφυλλος Θεοδωρίδης, εἰς τὸν Α' τόμον τῶν «Σερραϊκῶν Χρονικῶν» τῆς Ἱστορ. καὶ Λαογρ. Ἑταιρίας Σερρῶν-Μελενίκου (σελ. 164—179).

Ὅταν ὁ τουρκικὸς χεῖμμαρος ξεχύθηκε στὴν Εὐρώπῃ, καὶ ἡ μιὰ κατόπιν τῆς ἄλλης ὅλες οἱ πόλεις τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας ὑπέκυπτον στὸν νέον κατακτητὴν, ἡ Ζίχνα πέφτει καὶ αὐτὴ μὲ τὴν σειρὰν τῆς σιὰ χέρια τοῦ βάρβαρου Ἀσιάτη κατακτητῆ.

Ἡ κατάκτησις τῆς Ζίχνης φέρεται συντελεσθεῖσα κατὰ τὸ 1373, κατὰ τὴν πρώτην δηλαδὴ ἀπόπειραν κατακτήσεως τῶν Σερρῶν, ὑπὸ τοῦ Γαζῆ Ἑβρενὸς τοῦ ἐκ Προύσης Ἑλληνοσποστούτου. Καὶ αἱ μὲν Σέρρες ἐπανεκλήθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Θεσσαλονίκης Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Ἡ Ζίχνη ὅμως ἔκτοτε μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, συνεχῶς παρέμεινε κάτω ἀπὸ τὴν σκληρὴν δουλείαν. Πραγματικὰ οἱ Τοῦρκοι φάνηκαν πολὺ σκληροὶ ἀπέναντι στὸν πληθυσμὸν τῆς Ζίχνης.

Ἐπίεσαν τὸν πληθυσμὸν γιὰ ὁμαδικὴν ἀλλοξοπιστίαν, φθάνοντες μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀποκόπτουν τὶς γλῶσσας ἐκείνων πού ἠρνοῦντο, γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν αἰώνια σιωπὴν καὶ τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς Ἑλληνίδας φωνῆς. Τὸ ἀπάνθρωπο τοῦτο μέσο ἐχρησιμοποίησαν οἱ Τοῦρκοι κατ' ἐξοχὴν στὴν Ζίχνη καὶ στὴν περιοχὴν τῆς κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα. Καὶ γιὰ τοῦτο παρατηρήθηκε κατ' ἐξαίρεσιν στὴν περιοχὴν αὐτήν, ὑπὸ ὄλων σχεδὸν τῶν κατοίκων νὰ ὁμιλῆται ἡ Τουρκικὴ μόνον γλῶσσα. Εἶναι ὡς τόσον ἄξιο θαυμασμοῦ τὸ πῶς σχεδὸν ὅλα τὰ χωρία τοῦ Παγγαίου καὶ τῆς Ζίχνης, παρὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, διετήρησαν καὶ τὸν Ἑθνισμὸν τῶν καὶ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν.

Γραπτὲς μαρτυρίαι γιὰ τὸ γεγονός αὐτὸ ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων δὲν ἔχομεν. Ἀλλὰ κατὰ παράδοσιν ζωηρῶς μεταδιδομένη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, οἱ Τοῦρκοι δυνάσται τῆς Ζίχνης κατὰ τὴν σκοτεινὴν ἐκείνην περίοδον τοῦ 17 καὶ 18 αἰῶνος, ἐποχὴν στυγνοῦ γενιτσαρισμοῦ, γιὰ τὰ παύσῃ νὰ ὁμιλῆται ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὁμαδικῶς ἐκόψαν τὴν γλῶσσαν τῶν γονέων, διὰ νὰ μὴ

ἀκούουν ἀπὸ τῆς γεννήσεως των τὰ Ἑλληνόπουλα τὴν Ἑλληνική. Καὶ ὀρθῶς τονίζει ὁ Νατάλης Πέτροβιτς, εἰς σχετικὴν μελέτην του, ὅτι «αὐτὸς ὁ ὀμαδικὸς ἀκρωτηριασμὸς τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων γεννητῶρων εἰς κατακτηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Τούρκων περιοχὴν, μὲ τὸν ἀνόσιον σκοπὸν νὰ ἀποβάλλῃ ἡ νέα γενεὰ τὴν γλῶσσαν τῶν πατέρων των, πρέπει νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς μοναδικὸν σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον μέτρον τῆς Τουρκικῆς ἰδιοσυγκρασίας».

Ἀκριβῶς δὲ γι' αὐτὸ τὸν λόγο καὶ ὁ Τούρκος ἱστορικὸς Ἐβλιᾶ Τσελεμπῆ, στὸ «Ὀδοιπορικὸ» μιλῶντας γιὰ τὴν ἐπίσκεψή του στὴ Ζίχνα κατὰ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος, ἦτοι τὸ 1665, καθόλου δὲν ἀναφέρει τὴν ὑπαρξὴ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλ' ὀμιλεῖ μονάχα περὶ Τούρκων. Δὲν μᾶς φωτίζει βέβαια πολὺ μὲ τὰ ὅσα ἐλάχιστα μᾶς λέγει. Μᾶς δίδει ὅμως μίαν ἀμυδρὴ εἰκόνα τῆς καταστάσεως ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Ζίχνης. Θὰ σᾶς τὸ διαβάσω αὐτὸ τὸ ἐλάχιστο μέρος, ὥστε καὶ μόνοι σας νὰ σχηματίσετε μίαν ἄμεσον εἰκόνα, ἀπὸ τὴν μοναδική, ἔστω καὶ Τουρκική, αὐτὴ ἱστορικὴ πηγὴ, δηλαδὴ τὸ «Ὀδοιπορικὸ», πὺν ἔγινε γνωστὸ μόλις πρὸ ὀλίγων ἔτων ἐκ μεταφράσεως τοῦ μακαρίτου ἤδη Μοσχοπούλου. (Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸν Ἐβλιᾶ Τσελεμπῆ. Ἐπετηρὶς Ἐταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Τόμ. 14, σελ. 486 καὶ ἐπ.).

Ὁ Ἐβλιᾶ ὀμιλεῖ πρῶτα γιὰ τὸ φρούριον τῆς Ζίχνης, πὺν τὸ ἀποκαλεῖ Μπεντέρ - Ἀμπάτ - κιοχνέ, δηλαδὴ τὸ ἐρειπωμένον φρούριον τῆς Ζίχνης, καὶ ἔπειτα κάμνει τὸν ἔπαινον, δηλαδὴ τὴν περιγραφὴν τῆς πόλεως (τοῦ ἔξω τοῦ τείχους Βάρος) Ζίχνης. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Ἐβλιᾶ τὸ ὀδοιπορικὸν του τὸ σύνταξε σὲ πρόχειρες σημειώσεις, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ τὸ ἐπεξεργασθῇ καὶ γι' αὐτὸ τοῦτο πολλὰ τὰ κενὰ παρουσιάζει καὶ πολλὰ τερατωδῶς μυθικά. Ἀλλὰ ἂς ἀκούσωμε τὸν ἴδιον.

Ἀιτία τῆς ὀνομασίας αὐτοῦ εἶναι τὸ ὅτι τὸ ἔκτισε ὁ βασιλεὺς τῶν Σερρῶν «Ζίχνε», καὶ τοῦτο ἔλαβε τὸ ὀνομά του καὶ τὸ λέγουσιν Ζίχνε. Εἶναι ἀρχαία πόλις μεταβιβασθεῖσα ἀπὸ βασιλέως εἰς βασιλέα μέχρις ὅτου τὸ ἔτος 776 (1375) ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Χουδαβαντιγιάρ (ἔτσι ἀποκαλεῖ τὸν Μουράτ) ἐκυρίευσεν αὐτὸ δι' ἰσχυρᾶς χειρὸς τοῦ Γαζῆ Ἐβρενδὸς ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων. Κεῖται εἰς τὴν Ρούμελην, ἐντὸς τοῦ Σαντζακίου Θεσσαλονίκης. Ἀνήκει εἰς τὰ βακούφια τοῦ σουλτάν Σουλεϊμάν, ὁ δὲ χακίμης (διοικητῆς) διαχειριστῆς (μουτεβελλῆς) αὐτῶν καὶ ἀποτελεῖ δικαστικὴν περιφέρειαν καθὴ μὲ βαθμὸν μισθοδοσίας 150 ἄσπρων. Ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς περιοχῆς αὐτῆς [. . .] χωρὶα εὐημεροῦντα. Δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι διοικηταὶ (χακίμηδες). Τὸ φρούριον κεῖται εἰς τὸ νότιον κάτω μέρος τῆς πόλεως. Ἀπὸ τὰς δύο πλευρᾶς ὑπάρχει τάφος ὁμοίος πρὸς φρέαρ ἐσκαμμένον εἰς τὸν βράχον. Τὸ φρούριον κεῖται ἐπὶ ἐπικλινούσῃ λόφῳ, ἔχει δὲ τείχος ὠραῖον. Εἶναι μικρὸν φρούριον λιθόκτιστον, ἐφάμιλλον τῶν κτισμάτων τοῦ Σεντούτ, κάπως ἐρειπωμένον. Ὁ Σεντούτ ἦτο ἡγεμὼν τῆς Ἰεμένης καὶ ἔχει κάμει πολλὰ

ἔργα, μὲ τὰ ὁποῖα συγκρίνει τὸ τεῖχος τοῦ φρουρίου τῆς Ζίχνης». Καὶ συνεχίζει ὁ Ἐβλιᾶ :

«Ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἄλωσιν κατέρρευσεν, δὲν ἔχει φρούραρχον οὔτε φρουράν».

Κατόπιν εἰσέρχεται εἰς τὴν ἔξιστόρησιν τῆς πόλεως.

Ἡ πόλις αὕτη εἶναι ὅλως βραχώδης, ἐκτισμένη ἐπὶ ἐδάφους ἀποκρήμνου καὶ κινδυνώδους, χρώματος ἔρυθροῦ, εἰς θέσιν ἔχουσαν λαμπρὰν θέαν. Ἔχει δύο συνοικίας, 200 λιθοκτίστους οἰκίας κεραμοσκεπεῖς. Αἱ οἰκίαι εἶναι πολὺ μικροὶ οἰκίσκοι ἐπάλληλοι καὶ ἔχουν ἐκάστη πολὺ στενὴν αὐλήν. Τινὲς ἐξ αὐτῶν δὲν ἔχουν μέρος πρὸς πλῆσιν τῶν νεκρῶν. Ἄρκετὰ μεγάλα εἶναι τὸ δικαστήριον, ἡ οἰκία τοῦ ἰδιοκτῆτου τῆς οἰκίας μας Ἐμίρ Μολλά - Τσελεμπῆ καὶ ἡ τοῦ μουτεβελῆ (διαχειριστοῦ τῶν βακουφίων).

Ὅλαι αἱ δημόσιαι ὁδοὶ εἶναι στεναὶ καὶ ἀνωφερεῖς. Ἀμαξα ἀδύνατον νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτάς. Εἶναι τόπος παράδοξος καὶ δύσβατος. Δὲν εἶναι μέρος νὰ ἐγκατασταθῇ ἄνθρωπος. Εἶναι βακούφια τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀσύδοτος (δηλ. δὲν καταβάλλει φόρους) καὶ μουσουλμανικόν, προσοδεύει καὶ εὐημερεῖ ὄλονεν περισσότερον, διότι ἡ πεδιάς του εἶναι ἀχανὴς καὶ εὐφορος, εἰς δὲ τὰ βουνά του ὑπάρχουν παντοῦ ἀμπελώνες.

Ἔχει...τζαμιὰ σουλτανικά, μεταξὺ δὲ ἄλλων τὸ παλαιὸν τοῦ Σουλτάν Βαγιαζήτ Βελή. Εἶναι τζαμίον ὠραῖον, μεγαλοπρεπές, ρυθμοῦ ἀρχαίου. Ἐπίσης ἔχει ἓν συνοικιακὸν **μεσζίτιον**, τὸ ὁποῖον εἶναι οἶκος εὐκτήριος ἀρκετὰ μέγας, ὥστε νὰ γίνῃ τζαμίον.

Ἐπίσης ἔχει καὶ ἓν ἱεροδιδασκῆριον, ἓν γραμματοδιδασκαλεῖον, ἓνα τεκὲν Δερβισῶν καὶ ἓνα μικρὸν λουτρῶνα πρὸ τοῦ Ἐσχί Τζαμί, δύο ἐμπορικὰ χάνια καὶ 50 μαγαζεῖα.

Δὲν ἔχει ὅμως κλειστὴν ἀγορὰν (μπεζεστένι) οὔτε δημοσίας κρήνας οὔτε σεμπίλχανε (ἀναψυκτήρια).

Τὸ κλίμα της εἶναι λαμπρὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ ὠραῖοι ἐρωτύλοι καὶ ἐρωτύλοι ἀφθονοῦν.

Περίφημα εἶναι τὰ ποτήρια καὶ ὁ κύμβος (κεσέδες) της, διότι τὸ χῶμα της εἶναι τόσον ὠραῖον, ὥστε γίνεται ὡς τὸ ἠλεκτρόμορφον χῶμα τῆς πορσελάνης, τὸ ὁποῖον παράγεται εἰς τὴν νῆσον Ἐλμενί (ἢ Ἐλιμνί ; πιθανῶς Λῆμινον). Εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ ἐκ σινικῆς πορσελάνης καὶ στέλλεται εἰς ὅλα τὰ βιλαέτια ὡς δῶρο. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ παροιμία κοινὴ εἰς τὰ στόματα ὄλων, ποὺ λέγει :

Her chehrin bir menduhu var,
Zihnenin bardaa, Seresin guzeli
Cokdur, evleri cardak.

(δηλαδή : Κάθε πόλις ἔχει τὸ φημισμένο της, ἡ Ζίχνα τὰ ποτήρια της, τῶν Σερρῶν αἱ ὠραῖα εἶναι πολλὰ, τὰ σπίτια των περίπτερα)».

Καὶ τελειώνοντας ὁ Ἐβλιᾶ τὴν μικρὴ αὐτὴ σκιαγραφία τῆς Ζίχνης

προσθέτει : «Οἱ κάτοικοί της ὅμως εἶναι πολὺ περίεργοι τύποι, ἄνθρωποι λίαν φιλόφρονες. Κύριος ὁ Θεὸς ἄς τοὺς σώζη καὶ ἄς τοὺς εὐλογῇ».

Ἔστερα ἀπὸ τὶς βάρβαρες ὁμότητες καὶ διώξεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὸν νέο κατακτητὴ, ποὺ μὲ ὁμαδικὰς σφαγὰς, μὲ ψυχολογικὰς ἀλλὰ καὶ βίαιαις πιέσεσι πρὸς ὁμαδικὴν ἀλλαξοπιστίαν καὶ ἄλλα ποικιλότροπα μέσα προσπαθοῦσε νὰ ἐξουθενώσῃ τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων, θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἦταν πλέον καταδικασμένη σὲ τέλειον ἀφανισμόν. Ὅμως ἡ τεράστια ψυχικὴ δύναμις τοῦ Ἔθνους ἔκαμε τὸ θαῦμα της. Κάτω ἀπὸ τοὺς νάρθηκας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς γλώσσας ἄσβεστος ἐκρατήθη ἡ φλόγα, ἀπὸ ταπεινοὺς καὶ πολλὰς φορὰς ἀγρόματους ἱερωμένους, ἀλλ' ἐμπνευσμένους καὶ φωτισμένους ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν φῶς τῆς πίστεως τοῦ Θεανθρώπου καὶ τοῦ Γένους. Ὁ θρόνος τοῦ μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ, καὶ ἡ πίστις πῶς «**πάλε μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλε δικὰ μας θᾶναι**» θέρμανε τὶς ψυχὰς ἐκείνων τῶν ὀλίγων ποὺ ὑφίσταντο τὸ μαρτύριον τῆς δουλοσύνης καὶ τῆς ταπείνωσης.

Παράλληλα ὅμως δὲν ἔλειψε καὶ ἡ ἔνοπλη διαμαρτυρία. Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ Γένους δὲν εἶχε ὀλότελα σβησθῆ καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν σταύρωσαν μοιρολατρικὰ τὰ χέρια. Λεβεντόκορμα παλληκάρια τῶν τραγουδιῶν μας, σταυραετοὶ συνεχίζοντας τὴν παράδοσιν ἔστησαν στίς κορφὰς τῶν βουνῶν τῆς ὑπόδουλης Ἑλλάδας τὸ δικό τους τὸ ἐλεύθερον βασίλειον, χωρὶς ποτὲ ὁ τύραννος νὰ μπορῇ νὰ ἀμφισβητήσῃ ἢ νὰ ἐξουθενώσῃ ἀποτελεσματικὰ τὴν ἐξουσίαν τους. Ἡ δύναμις αὐτὴ, τῆς Ἑλληνικῆς λεβέντικης Κλεφτουργίᾳς ποὺ στάθηκε ἀργότερα τὸ πρότυπον τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἔγινε πιὸ ἔντονον καὶ πιὸ ἐκδηλὸν σὲ πράξεις, ὥστε ἀπετέλεσε τὸ οὐσιωδέστερον κεφάλαιον τῆς ἀναμενομένης ἀναστάσεως τοῦ Γένους.

Τὰ θύρα τῶν βάρδων τῆς Ἐλευθερίας Ρήγα τοῦ Φερραίου, οἱ διακηρύξεις τῶν φωτισμένων Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἡ σύντομη ἀνασύνταξις τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ Ἔθνους τὸ παρασκεύασαν γιὰ τὴν ὥρα τοῦ μεγάλου ξεσηκωμοῦ.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Φυλίδος καθὼς καὶ ὀλόκληρη ἡ Ἀνατολικὴ καὶ Κεντρικὴ Μακεδονία, ποὺ ἦταν πνιγμένη ἀπὸ φανατισμένο τουρκικὸν πληθυσμόν, ἀλλὰ καὶ πολὺ στρατὸ τουρκικόν, δὲν ἦτο πρόσφορον μέρος γιὰ ν' ἀναπτυχθῇ ἡ Κλεφτουργία. Ὡς τόσο ὁ τόπος ἔγινε μάρτυρας τῆς πιὸ καταπληκτικῆς περιπετείας στὰ πιὸ δύσκολα ἐκεῖνα προεπαναστατικὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, δηλαδή τῆς παράτολμης ἐκστρατείας τοῦ ἀρματολοῦ Νικοτσάρα καὶ τῶν παλληκαριῶν του, καὶ συνέδεσε τὸ ὄνομά της μὲ τὴν ἔνδοξον αὐτὴν σελίδα τῆς ἀντρείουσίνης καὶ τῆς τόλμης τῶν Ἑλλήνων.

Βρισκόμαστε στὸ 1806. Οἱ Σέρβοι κάτω ἀπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Καραγεώρ-

γεβίτις, ἐμπνευσμένοι κι αὐτοὶ ἀπ' τὰ κηρύγματα τοῦ Ρήγα, ξεσηκώνονται κατὰ τοῦ δυνάστου. Ὁ ξεσηκωμὸς ὅμως αὐτὸς τῶν Σέρβων εἶχε σὰν ἀποτελεσμα καὶ τὴν ἐκδήλωση ἀλληλεγγύης καὶ συμπαθειῶν πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδιαίτερα τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορείου Ἑλλάδος, πού ἦσαν καὶ πιὸ κοντὰ τους.

Γιαντὸ μὲ τὰ πρῶτα προμηνύματα τῆς Σερβικῆς ἀνταρσίας οἱ Τοῦρκοι πῆραν ἐξαιρετικὰ προληπτικὰ μέτρα κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας, καὶ ἰδιαίτερα κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς περιοχῆς Θεσσαλονίκης καὶ Σερρών, τοῦ ὁποίου διετάρχη ὁ γενικὸς ἀφοπλισμὸς.

Ὅπως λέγει σὲ ἔκθεσί του ὁ Γάλλος πρόξενος στὴν Θεσ)νίκη : «Οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ἀγανακτισμένοι λίαν ἐναντίον των, λόγῳ τῆς συνεννοήσεώς των μὲ τοὺς Σέρβους».

Ἡ τότε πολιτικὴ κατάσταση θεωρήθηκε γενικὰ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας πολὺ εὐνοϊκὴ, γὰρ μία ἐπανάσταση κατὰ τῶν τυράννων καὶ ἐκδίκηση γιὰ τὰ πρόσφατα ἀτυχήματα τῶν Σουλιωτῶν, τῶν Παργιανῶν καὶ τῶν Πρεβεζανῶν. Ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1806, ἡ Σερβικὴ ἐπανάσταση, ἡ καταναυμάχηση τοῦ Τουρκικοῦ στόλου στὸ Αἰγαῖο ἀπὸ τὸν Ρῶσο ναύαρχο Σινιάβιν, ἡ συνεχὴς καταδρομὴ του κατὰ τῶν παραλίων τῆς Μακεδονίας, ἀνεπέρωσαν τὶς ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων, πού μὲ τὶς ὁδηγίες τῶν Ἀρματολῶν καὶ Κλεφτῶν τοῦ Ὀλύμπου ἄρχισαν μιὰ ζωηρὴ ἀντίδραση καὶ κατὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

Στὶς ὑπερβολικὲς αὐτὲς ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων στηρίχθηκε καὶ ἡ καταπληκτικὴ σὲ τόλμη καὶ θάρρος ἀπόπειρα τοῦ Νικοτσάρα νὰ φθάσῃ στὴν Βλαχιά διασχίζοντας τὴν τουρκοκρατούμενη Μακεδονία, ἀπ' ὅπου ἐνούμενος μὲ Ρωσικὰ στρατεύματα θὰ πῆγαινε μὲ τὰ παλληκάρια του σὲ βοήθεια τῶν Σέρβων.

Θὰ παραλείψουμε τὶς προγενέστερες ἀνδραγαθίες πού ἔκαμε στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θάλασσα ὁ θρυλικὸς ἄρματολὸς τοῦ Ὀλύμπου. Θὰ ἐξιστούσουμε μονάχα ἐδῶ ὅσα ἀφοροῦν τὴν ἔνδοξη διαδρομὴ του ἀνάμεσα ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας, τὴν ἀφίξή του στὶς Σέρρες, στὴν Ζίχνη καὶ στὸ Πράβι.

Ὁ Νικοτσάρας πεισθεὶς στὶς ὑποσχέσεις τοῦ Ρώσου ναύαρχου Σινιάβιν, πού τοῦ ἔδωσε ἀφειδῶς κατὰ τὴν συνάντησή τους στὴν Τένεδο, ὅτι θὰ τὸν βοηθήσῃ μὲ τὸν στόλο του, δέχθηκε, μὲ τὴν ἔγκριση καὶ τῶν ἄλλων Καπεταναίων, πρόθυμα τὴν πρόσκληση τῶν Σέρβων, νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἀγῶνα τους.

Μὲ πεντακόσια ἐπίλεκτα παλληκάρια ἀπ' τὴν Μακεδονία, τὴν Θεσσαλία καὶ τὴν Ρούμελη, πού εἶχε συγκεντρώσει στὴ νῆσο Σκόπελο, ἀπεδύθη σὲ μιὰ παράτολμη περιπέτεια, πού ἂν καὶ ἀπέτυχε, εἶχε ὅμως σὰν θετικὸ ἀποτέλεσμα τὸν φανατισμὸ τῶν Ἑλλήνων, γιὰ τὴν συνέχιση ἐνὸς ἐξαντλητικοῦ καὶ διαβρωτικοῦ ἀγῶνα τῆς Αὐτοκρατορίας.

Στὶς 28 Ἰουλίου τοῦ 1807 ὁ Ἀρματολικὸς αὐτὸς στρατὸς ἀπεβιβά-

σθηκε στήν Κατερίνη καί ἀπ' ἐκεῖ, ἀφοῦ πέρασε τὸν Ἀλιάκιονα καί τὸν Ἀξιό, κατευθύνθηκε πρὸς τὸν βορρᾶ. Γιὰ νὰ ξεγελάσῃ τοὺς Τούρκους ὁ Νικοτσάρας εἶχε ἀναπετάσει τούρκικα μπαϊράκια καὶ διακήρυσσε ὅτι τὸν ἔστειλε ὁ Ἀλῆ πασᾶς κατὰ διαταγὴ τοῦ Σουλτάνου, γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ ἐναντίον τῶν Σέρβων μαχόμενα τουρκικὰ στρατεύματα.

Ἔτσι ξεγέλασε τὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς ἀρχές. Ὁ Πασᾶς ὅμως τῆς Θεσσαλονίκης δυσπιστῶντας ἔστειλε καὶ ἐζήτησε τὰ διαβατήριά του. Ἀντιληφθεὶς τότε ὁ Νικοτσάρας πὼς τὰ σχέδια του ἀπεκαλύφθησαν, ὕψωσε Ἑλ-

Ἀποφῆς τῆς αἰθούσης τοῦ κινηματοθεάτρου «Μαριάννα» Ν. Ζίχνης μὲ τὸ πυκνὸν ἄκροατήριον.

ληνικὴ σημαία, καὶ ἀπὸ τὴν στιγμή ἐκείνη ἀπεδύθη σὲ μιὰ περιπέτεια τόσο καταπληκτικὴ πὸς ἄγγιξε τὰ ὄρια τοῦ θρύλου.

Ὁδηγῶντας τότε τὰ παλληκάρια του διὰ τῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Μπέλλες, ἔφθασε στὴν Βέτινα, τὸ τωρινὸ Νέο Πετρίτσι, πέρασε τὸν Στρυμόνα καὶ ἔφθασε στὸ Σιδηρόκαστρο.

Οἱ Τοῦρκοι τοῦ Μελενίκου μαθαίνοντας στὴν προώθησι τοῦ Νικοτσάρα κατεβαίνουν καὶ καταλαμβάνουν τὰ βορεινὰ τοῦ Σιδηροκάστρου γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν προέλασή του. Ἀλλὰ μονάχα ἡ παρουσία του τοὺς τρέπει σὲ φυγὴ. Καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ δασώδεις ἐκτάσεις τῶν γύρω βουνῶν κατευθύνεται πρὸς τὸ Νευροκόπι. Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὰς διόδους κι' ἔτσι ἀφοῦ ξεκούρασε τὰ παλληκάρια του σὲ κάποιον χωριό, ὑπεχώρησε καὶ μπῆκε μέσα στὴν πόλι τῶν Σερρών. Μέσα στὸ χάνι, ὅπου εἶχε ταμπουρωθῆ μὲ τὰ παλληκάρια του, πολιορκεῖται ἀπὸ 4.000 Τούρκους καὶ Ἀλβανοὺς στρατιῶτες πὸς ἦταν στὶς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τῶν Σερρών Ἰσμαήλ

Μπέη. Μιά ολόκληρη νύχτα αγωνίζεται και αποκρούει με τούς άνδρες του τούς Τούρκους. Τις πρωινές ώρες πυρπολεῖ τὸ χάνι και ὄρμα με τὰ παλληκάρια του κατὰ τῶν πολιορκούντων με τὰ σπαθιά τους γυμνά. Σφάζοντας πολλοὺς Τούρκους διέφυγε πρὸς τὸ βουνὸ Μενοίκιο. Ἐκεῖ πολιορκεῖται ἐπὶ τρεῖς μέρες ἀπὸ τὶς στρατιωτικὲς δυνάμεις τῶν διοικητῶν Σερρῶν και Νευροκοπίου. Διασπᾶ ὅμως και πάλιν τὸν κλοιὸ τῆς πολιορκίας και κατάκοπος φθάνει κοντὰ στὴ Ζίχνα.

Ἐξουθενεῖται τότε στὰ στενὰ τῆς Ζίχνας, και ὕστερα ἀπὸ πολύωρη φονικὴ μάχη πρὸς πέντε χιλιάδες στρατιῶτες και Γιουρούκους τοῦ Ναζιρη τῆς Δράμας και τῶν τριῶν χιλιάδων τοῦ Ἰσμαήλ Μπέη τῶν Σερρῶν μπαίνει μέσα στὴ Ζίχνα, τρομοκρατῶντας και ἐξουδετερώνοντας τοὺς Τούρκους κατοίκους της. Ἀλλὰ ολόκληρη ἡ Τουρκία τῆς ἐπαρχίας ξεσηκώνεται ἐναντίον του. Ἐπὶ τρεῖς μέρες και τρεῖς νύχτες αγωνίζεται ὁ Νικοτσάρας και τὰ παλληκάρια του ἐναντίον 15.000 στρατοῦ. Κατὰ τὶς διάφορες ἐξόδους ποὺ ἐπιχειρεῖ σκοτώνει πολλοὺς Τούρκους. Βλέποντας ὅμως τὸ μάταιο τοῦ ἐγχειρήματός του, τὴν νύχτα τῆς τετάρτης ἡμέρας ἐγκαταλείπει τὴν Ζίχνα και κατευθύνεται στὶς ἐκβολὲς τοῦ Στρυμόνα, ἐλπίζοντας πὼς θὰ βρῖσκε κατὰ τὰ συμφωνηθέντα στὸν κόλπο τοῦ Ὁρφانوῦ τὸν σιόλο τοῦ Σινιάβιν γιὰ νὰ τοὺς παραλάβῃ. Ἀτυχῶς διεψεύσθη στὶς προσδοκίαις του και ἔτσι βρέθηκε σὲ πολὺ δύσκολη θέση. Μπροστὰ του εἶχε τὴν ἀπέραντη θάλασσα, πίσω του τὸν ὄγκο τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ποὺ τὸν κατεδίωκε βῆμα πρὸς βῆμα, και δεξιά του τὸν ἀδιάβατο Στρυμόνα. Ἄλλο πέρασμα δὲν ὑπῆρχε παρὰ μόνο τὸ μεγάλο γεφύρι τοῦ ποταμοῦ Ἀγγίτη. Τὸ πέρασμά του ὅμως δὲν ἦταν εὐκόλο ἐγχείρημα. Κι' ἀπὸ τὶς δυὸ μεριεὶς ἦσαν πυλῶνες φραγμένοι με ἀλυσίδες, ποὺ τὶς φύλαγε πολυάριθμος στρατός. Πρὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς ὁποιοσδήποτε ἄλλος θὰ παραδινόταν. Ὁ Νικοτσάρας ὅμως οὔτε στιγμή δίστασε. Ἐπετέθη κατὰ τῶν Τούρκων και προσεπάθησε νὰ ἐκβιάσῃ τὸ πέρασμά του. Τρεῖς μέρες κράτησε ἡ μάχη γύρω ἀπ' τὴ γέφυρα τοῦ Ἀγγίτη. Κι' ὅταν πιά οὔτε πολεμοφόδια, οὔτε τροφίμα ὑπῆρχον και στὴ ζωὴ μονάχα 250 παλληκάρια ἀπ' τὰ 500 ποὺ εἶχε, τοῦ μείνει σὰν μόνη σωτηρία τὸ σπαθί του. Διατάσσει τοὺς άνδρες του νὰ ρίξουν τὰ ὄπλα καταγῆς. Νὰ ἀποσύρουν ἀπὸ τὶς θῆκες των τὰ σπαθιά των και κατὰ τὸ πατροπαράδοτο ἔθιμο τῶν Κλεφτῶν ρίχνονται ἀκατάσχετοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

Μὲ τὸ γιγάντιο σῶμα του ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν του, ρίχνεται σὰν σίφουνας κατὰ τῶν τουρκικῶν σιφῶν, τοὺς ὀλοίους και ἀπωθεῖ ὡς τὴν γέφυρα. Ἐκεῖ με τὸ ἀέτιο βλέμμα του, κραδαίνοντας τὸ σπαθί του σὰν χάρος τὸ δρεπάνι, θερίζει τοὺς ἐχθρούς, σπάει με πελέκεις τὶς ἀλυσίδες και με τὰ 150 ἐναπομείναντα παλληκάρια του φθάνει στὸ Πράβι, και διὰ τοῦ Παγγαίου στὸν κόλπο τοῦ Ὁρφانوῦ, ἀπ' ὅπου ὕστερα διὰ τῆς παραλίας φθάνει στὰ μοναστήρια τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Τέλος, ἀφοῦ ξεκουράσθηκε ἐκεῖ λίγες μέ-

ρες, ξαναγύρισε στὴ Σκόπελο, τὸ σύνθηρες καταφύγιο τῶν καταδιωκομένων Μακεδόνων, γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν δράση του.

Ἔτσι ἐτελείωσε ἡ παράτολμη αὐτὴ περιπέτεια μιᾶς χούφτας ἀνδρείων παλληκαριῶν, διὰ μέσου τῆς τουρκοκρατουμένης Μακεδονίας. Ὅμως ἡ ὀλονύχτια μάχη στὸ χάνι τῶν Σερρών, ἡ πυρπόλησή του, ἡ ἔξοδος διὰ μέσου τοῦ ἐχθροῦ, οἱ πολύνεκρες μάχες στὰ στενὰ καὶ μέσα στὴν πόλι τῆς Ζίχνας καὶ ἡ ἐποποιία τῆς γέφυρας τοῦ Ἀγγίτη στάθηκαν σὰν τὸ προανάκρουσμα μιᾶς ἄλλης ἐθνικῆς περιπέτειας, πὺ ἐφερε τὸ κάλοπρόσδεχτο μήνυμα στοὺς σκλάβους ἀδελφούς καὶ τὴν ἐλπίδα μιᾶς σύντομης ἐξέγερσης τοῦ Γένους.

Αὐτὰ γράφει ἡ ἱστορία γιὰ τὴν περιπέτεια τοῦ Νίκου Τσάρα. Ἄλλὰ καὶ ἡ μοῦσα, πηγαία ἀπὸ τὰ συναισθήματα καὶ τοὺς πόθους καὶ τὰ ὄνειρα τῆς φυλῆς μας, ἀναπληροῦσα πολλὰς φορὲς ταὺς ἱστορικοὺς τῆς μαύρης ἐκείνης ἐποχῆς, μαζί μὲ τὴν προφορικὴ παράδοση, μᾶς ἀποθανάτισε τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων, πὺ οἱ μορφές τους θὰ λάμπουν στὸ στερέωμα τῆς Ἐθνικῆς πλειάδος γιὰ παραδειγματισμὸ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Καὶ στὴν περίπτωσι τοῦ θρυλικοῦ Νίκου Τσάρα, τὸ τόλμημά του, πὺ εἶχε βαθεῖα ἀπήχησι στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας, τὸ ἔκαμε τραγοῦδι. Καὶ τραγοῦδισε τόσο αὐτὸν τὸν ἴδιο καὶ τὰ κατορθώματά του, ὅσο καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ πρωτοπαλλήκαρά του, ὅπως τὸν Κώστα Λαχανᾶ καὶ τὸ Καζαβέρνη.

Εἶναι ἀρκετὰ καὶ γνήσιαι Μακεδονικῆς ἐμπνεύσεως τὰ τραγοῦδια πὺ ἀφοροῦν τὸν Νικοτσάρα. Θὰ σᾶς διαβάσω ὁμως τὸ ἀντιπροσωπευτικώτερο, γιὰτὶ ὅπως φαίνεται ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι παραλλαγές τοῦ αὐτοῦ τραγοῦδιοῦ, μὲ προσθήκη καὶ ἄλλων περιστατικῶν καὶ ἄλλων κατορθωμάτων τοῦ Νικοτσάρα στὴν ξηρὰ καὶ τὴν θάλασσα :

Τί ἔχουν τῆς Ζίχνας τὰ βουνὰ καὶ στέκουν μαραμένα ;

Μῆνα χαλάζι τὰ βαρεῖ, μῆνα βαρὺς χειμῶνας ;

Οὐδὲ χαλάζι τὰ βαρεῖ, οὐδὲ βαρὺς χειμῶνας,

ὁ Νικοτσάρας πολεμᾷ μὲ τρία βιλαέτια.

Μὲ Σέρρας καὶ μὲ Χάνδακα, μὲ δώδεκα ταμπούρια.

Τρεῖς μέρες κάνει πόλεμο, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,

χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνο στὸ μάτι.

Χιόνι ἔτρωγαν, χιόνι ἔπιναν καὶ τὴ φωτιὰ βαστοῦσαν.

Τὰ παλληκάρια φώναξε στὶς τέσσερις ὁ Νίκος :

« Ἀκοῦστε, παλληκάρια μου, λίγα κι ἀντρειωμένα'

βάλτε τσελίκι στὴν καρδιά καὶ σίδερο στὰ πόδια,

κι ἀφήστε τὰ τουφέκια σας καὶ βγάλτε τὰ σπαθιά σας,

γιουροῦσι γιὰ νὰ κάμωμε νὰ φτάσωμε στὸ Πράβι».

Τὸν δρόμο πῆραν σύνταχα κι ἔφτασαν στὸ γεφύρι.

Ὁ Νίκος μὲ τὸ δαμασκὶ τὴν ἄλυσό του κόφτει,

φεύγουν οἱ Τοῦρκοι σὰν τραγιά, πίσω τὸ Πράβι ἀφήγουν».

Στὰ χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, μολονότι μὲ τὴν φροντίδα τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπαῦ εἶχαν στρατολογηθῆ ἄρκετοὶ καὶ ἦσαν μεμυημένοι καὶ ἔτοιμοι γιὰ τὸν ξεσηκωμὸ ὅταν θὰ δινόταν τὸ σύνθημα, δὲν ἔχομε καμμιά συγκεκριμένη ἐκδήλωση. Ὅπως στὴν πόλη τῶν Σερρῶν, ἔτσι καὶ σ' ὀλόκληρη τὴν ὑπαιθρο καὶ πολὺ περισσότερο στὸν Καζᾶ τῆς Ζίχνας, δὲν ὑπῆρχαν καθόλου συνθῆκες εὐνοϊκές. Πληθυσμὸς τούρκικος πυκνὸς καὶ ἀμέτρητα τουρκικὰ στρατεύματα, ποὺ κατευθύνονται στὴν Χαλκιδική, καὶ ὕστερα τὰ στρατεύματα τοῦ Μαχμουὺτ πασαῦ τῆς Δράμας, τοῦ γνωστοῦ ὡς Δράμαλης, δὲν ἄφηναν περιθώρια γιὰ πατριωτικὲς ἐξάρσεις καὶ ἐπαναστατικὲς ἐκδηλώσεις. Ὅταν μάλιστα ξεσηκώθηκε ἡ Χαλκιδικὴ ὑπὸ τὸν Σερραῖο Ἐμμανουὴλ Παπαῦ, καὶ ὕστερα ποὺ ἡ ἐπανάσταση ἔσβυσε κάτω ἀπὸ τὶς συντριπτικὰ ὑπεράριθμες δυνάμεις τῶν Τούρκων, ἡ ὑπαιθρος τῶν Σερρῶν καὶ ὁ Καζᾶς τῆς Ζίχνας πολλὰ ὑπέφεραν κακὰ ἀπὸ τὸν φανατισμὸ τῶν Τούρκων. Ὅσο μάλιστα διαρκοῦσε ἡ Ἐπανάσταση στὴ νότια Ἑλλάδα, τόσο οἱ ἀτυχίες τῶν Τούρκων ἐξῆπταν τὸν φανατισμὸ των, ποὺ σὲ τελευταῖα ἀνάλυση ξεσποῦσε στὸν ἀθῶο ἀλλ' ἀπροστάτευτο Ἑλληνικὸ πληθυσμὸ.

Ἡ ἀπελευθέρωση ἔστω καὶ ἐνὸς μικροῦ μέρους τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ δημιουργία τοῦ ἐλεύθερου Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἐδημιούργησαν νέες πλέον συνθῆκες γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Μακεδονίας καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἐπαρχία Ζίχνης.

Μὲ τὴν προστασία τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν Προξενικῶν ἀρχῶν, μὲ τὴν ἴδρυση σχολείων καὶ τὸν διορισμὸ ἐμπνευσμένων δασκάλων, ἡ Ζίχνα ἄρχισε νὰ ξυπνᾷ ἀπὸ τὸν λήθαργο. Σιγὰ - σιγὰ καὶ σὲ αὐτὰ τὰ τουρκόφωνα χωριά, ὅπου δὲν εἶχε σβῆσει ἡ σπίθα τοῦ Ἐθνισμοῦ, ἄρχισαν νὰ ἀκούουν ξανά τὴν Ἑλληνικὴ φωνή, καὶ νὰ περιορίζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀλλογλώσσων.

Ὅμως ἡ μεῖρα τῶν βουνῶν τῆς Ζίχνας ἦταν νὰ εἶναι πάντοτε ἀναστατωμένα. Ὅταν ἡ μεγάλη καταπίεση ἀπ' τοὺς Τούρκους ἐκόπασε, ξαναφάνηκε καινούργια ἀπειλή, τὸ ἴδιο ἔντονη, τὸ ἴδιο πιεστικὴ, μεγαλύτερη μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ἀπὸ ἄλλοτε. Ἦταν τοῦ σλαβισμοῦ ὁ χεῖμαρρος, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ τὸ 1870 μὲ τὴν δημιουργία τοῦ Βουλγαρικοῦ Σχίσματος νὰ κατακυλλάη ἀπ' τὰ βόρεια τοῦ Σαντζακίου πρὸς τοὺς ἡμεροὺς κάμπους, ποὺ καταλήγουν στὸ γαλανὸ Αἰγαῖο. Καὶ ἀκριβῶς ἡ γεινίαση αὐτὴ μὲ τὴν θάλασσα κατέστησε τὸν Καζᾶ τῆς Ζίχνας ὡς τὸν ὑπ' ἀριθμὸ ἓνα στόχο τῶν Βουλγάρων.

Ἡ Ἀλιστράτη, ἡ Γράτσιανη, τὸ Ἐγρεῖ-Δερέ, ἡ Καρλίκοβα, ἡ Κλεπούσσα, ἡ Ἀναστασιά, ὁ Σφελινός, τὸ Ζύρνοβο, τὸ Νευροκόπι, μὲ ὀρηγητῆριο τὴν σφηκοφωλιά τοῦ αἰμοβόρου Σκριτζόβου (τῆς Σκοπιᾶς) πέρασαν δραματικὲς ἡμέρες, ποὺ δὲν τὶς χωραεὶ ὁ νοῦς ὅλων ἡμῶν τῶν νεωτέρων, ποὺ τώρα εἰρηνικὰ καὶ ἀνεμπόδιστα ἀπολαμβάνομε κάτω ἀπ' τὸν ἐλεύθερο οὐ-

ρανὸ τῆς πατρίδας μας τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς. Εἶναι μεγάλη ἱστορία, ἱστορία δόξας καὶ μεγαλείου, γεμάτη ἡρωϊσμούς καὶ καὶ θυσίες πού ἀξίζει μιὰ πλατύτερη ἀνάπτυξη. Γιατὶ ἀξίζει καὶ ὁ τελευταῖος κάτοικος τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἐπαρχίας νὰ τὴν μάθῃ καὶ νὰ τὴν ζήσει στὴν φαντασία του. Ἐλπίζω πὼς κάποια ἄλλη φορὰ θὰ μοῦ δοθῇ καὶ πάλι ἡ εὐχαρίστηση νὰ σᾶς μιλήσω μὲ λεπτομέρειες πολλὲς πάνω στὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα στὴν περιοχὴ τῆς Ζίχνας.

Γιατὶ ἐδῶ, σὲ τοῦτα τὰ μέρη, μὲ πεῖσμα ἀνείπωτο διεξαγόταν ἀγῶνας ἄνευ προηγουμένου. Καὶ μονάχα τὸ ψυχικὸ σθένος καὶ ἡ φλόγα τοῦ Ἐθνισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας ἦταν ἐκεῖνα πού ἔδιναν τὴν καταπληκτικὴ δύναμη τῆς ἀντιστάσεως.

Ἡ Ἀναστασιά καὶ ἡ Κλεπούσα, τὸ Ζύρνοβο καὶ τὸ Ἐγρί - Δερέ, ἡ Γράτσιανη καὶ τὸ Μανδῆλι, εἶδαν πολλὲς φορὲς τοὺς λύκους τοῦ Σκριτσόβου μὲ λύσσα νὰ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἀνθρώπων των, γιὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ ἀφίσουν τὸν Ἑλληνισμό καὶ τὴν Ὁρθοδοξία, καὶ νὰ προσχωρήσῃ τῇ Βουλγαρικῇ ἐξαρχίᾳ καὶ στὸ Σχίσμα. Καὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστο πὼς οὔτε οἱ πυρπολήσεις τῶν σπιτιῶν, οὔτε ἡ καταστροφή τῶν σπαρτῶν, οὔτε ἡ δολοφονίες παιδιῶν, γερόντων καὶ γυναικῶν, οὔτε ἡ δολοφονίες δασκάλων καὶ παπάδων, στάθηκαν ἱκανὰ νὰ κάμψουν τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας τῆς Ζίχνης. Τουναντίον μάλιστα, ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ ἀποφασιστικότητα ἦταν τόσα καὶ σὲ τόσο ὑψηλὸ τόνο τὸ πατριωτικὸ αἶσθημα, ὥστε ἂν χρειαζόταν θὰ μπορούσαν σὲ κάθε στιγμή νὰ στρατολογηθοῦν ἐνθουσιώδεις νέοι.

Αὐτὸ ὅμως τὸ εὐχάριστο ἀποτέλεσμα ἐπετεύχθη χάρις στὴν θαρραλέα ἀντιμετώπιση τῆς καταστάσεως ἀπὸ τὰ Ἀνταρτικὰ σώματα τῆς Ζίχνας, ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ ἐξαίρετου ὀπλαρχηγοῦ Καπετὰν Δούκα ἢ Ζέρβα καὶ τῶν ἄξιων συνεργατῶν του, τῶν ἐπίσης ὀπλαρχηγῶν ἰδιαιτέρων ὁμάδων ὑπὸ τὴν γενικὴν ὅμως ἐποπτεία του, τοῦ ἐκ Γράτσιανης Ἰωάννη Μάρτζιου καὶ τῶν ἐκ Σερρών Βασ. Μπουλασίκη καὶ Θ. Τζουβαλτζῆ.

Ἡ Ζίχνα, εὐγνωμονοῦσα, πρὸ πολλοῦ ἔπρεπε νὰ εἶχε στήσει τίς προτομὲς τῶν ἀνδρείων αὐτῶν ὀπλαρχηγῶν. Ἄς ἐλπίσωμε ὅμως πὼς ἡ σημερινή μου ὁμιλία ἴσως γίνῃ ἀφορμὴ γιὰ μιὰ σχετικὴ κίνηση, γιὰ νὰ στηθοῦν κάποτε ἡ προτομὲς των καὶ νὰ τιμηθοῦν κατὰ πὼς ἀξίζουν. Ἄλλωστε ἀντικρύζοντας τίς προτομὲς αὐτὲς οἱ Ζιχνιῶτες θὰ εἶναι οἱ ἴδιοι ὑπερήφανοι, γιατί πῆραν μέρος κι αὐτοὶ στὸν Μεγάλου Μακεδονικὸ Ἀγῶνα, πού ἀπέτρεψε τὸν βουλγαρισμὸ τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐδραίωσε τοὺς ἱστορικοὺς τίτλους, ὥστε τὰ μέρη αὐτὰ νὰ γίνουν καὶ νὰ μείνουν παντοτεινὰ Ἑλληνικά.

Χάρις εἰς τὴν ἔντονη δράση τῶν ὑπὸ τὸν Καπετὰν Δούκα ἀνταρτικῶν ὁμάδων ἡ Ζίχνα ἀνάσανε.

Δυστυχῶς δὲν ἐπιτρέπει ἡ ὥρα καὶ τὸ διάγραμμα τῆς σημερινῆς μου ὁμιλίας νὰ ἀναπτύξω τίς λεπτομέρειες γιὰ τίς ἐπιθέσεις τῶν κομιτατζήδων

τοῦ Πανίτσα καὶ τῶν αἰμοβόρων βουλγαριζόντων τοῦ Σκριτσόβου ἐναντίον τῶν χωριῶν τοῦ Καζᾶ τῆς Ζίχνας.

Ἄλλὰ δὲν μπορῶ ἔστω καὶ ἐπιτροχάδην νὰ μὴ μνημοσεύσω καὶ νὰ μὴ ὑποσημειώσω τὴν παρουσία στὸν ἀγῶνα καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν. Τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγγελικῆς Φιλιππίδου, τῆς ἡρωϊκῆς δασκάλας τῆς Κλεπούσνας, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα, ποῦ δείχνουν τὴν συνέχεια τῆς Ἑλληνικῆς παράδοσης ποῦ ξεκινάει ἀπ' τὰ βάθη τῶν αἰώνων ὡς τὶς δικές μας τὶς τωρινὲς γενεές.

Ὁ Ἀγῶνας κατὰ τὸ 1907 βρισκόταν σὲ ἐξαιρετικὴ ἔνταση. Ἡ βουλγαρικὴ πίεση κατὰ τῶν χωριῶν γιὰ νὰ δηλώσουν προσχώρηση στὴ Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία, σὲ ἀφάνταστη ἔξαρση. Τὸ Ἐγρὶ Δερὲ μόλις εἶχε ὑποκύψει. Οἱ Βούλγαροι εἶχαν διώξει τὸν Ἕλληνα δάσκαλο καὶ τὸν παπᾶ καὶ κατέλαβαν καὶ τὸ Σχολεῖο καὶ τὴν Ἐκκλησία, ὅπου ἐγκατέστησαν βουλγαροδιδάσκαλο καὶ σχισματικὸ ἱερέα. Καὶ τότε στράφηκαν στὸ ἡρωϊκὸ χωριὸ τὴν Κλεπούσνα, τὴν σημερινὴ Ἀγριανή. Τὸ χωριὸ αὐτὸ εἶχε 280 οἰκογένειες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες τὶς 80, ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια μὲ τὴν βία καὶ μὲ ἄλλες ὑποσχέσεις εἶχαν κατορθώσει νὰ τὶς προσηλυτίσουν στὸ Βουλγαρικὸ Σχίσμα. Τὸ ἄλλο μισὸ τοῦ χωριοῦ ὅμως παρὰ τὰς πιέσεις καὶ τοὺς ἐκφοβισμοὺς παρέμεινε μὲ φανατισμὸ στὴν πίστη τῶν πατέρων, στὴν Ὀρθοδοξία καὶ στὸ Πατριαρχεῖο καὶ στὸν Ἑλληνισμό. Οἱ Βούλγαροι ξέροντας πὼς οἱ Ἕλληνες τῆς Κλεπούσνας ἦσαν ἄοπλοι ἤρχισαν τὶς ἀπειλὲς καὶ τὶς πιέσεις. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀγριανῆς διὰ τοῦ ἱερέως τῶν ἐγκαίρως, ἤτοι στὶς 10 Δεκεμβρίου, εἰδοποίησαν τὸν Τοῦρκο τσαούση, διοικητὴ τοῦ ἀποσπάσματος τῆς χωροφυλακῆς, πὼς οἱ Βούλγαροι κομιτατζῆδες κάτι τὸ τρομερὸ ἐτοιμάζουν κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀγριανῆς. Ὁ τσαούσης ἐβεβαίωσε τὸν ἱερέα ὅτι ἔλαβε ὅλα τὰ κατάλληλα μέτρα, ἀλλὰ τὸ βράδυ τῆς 12 Δεκεμβρίου ληστοσυμμορίτες, συνοδευόμενοι ἀπὸ τοὺς σχισματικὸς χωρικοὺς τῆς Κλεπούσνας καὶ τοῦ Σκριτσόβου, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν σπιτιῶν τῶν προκρίτων Ἑλλήνων, τοῦ ἱερέως καὶ τῶν διδασκάλων. Τὴν διεύθυνση τῆς ἐπιθέσεως εἶχεν ὁ Βούλγαρος παπᾶς τῆς Κλεπούσνας καὶ ὁ συνάδελφός του τοῦ τρομεροῦ Σκριτσόβου.

Ἡ μανία τῶν δύο Βουλγάρων ἱερέων, στρεφόταν κατὰ τοῦ Ἕλληнос ἱερέως, γιὰτὶ πίστευαν πὼς ἂν τὸν ἐξαφάνιζαν ὀλόκληρο τὸ χωριὸ θὰ ὑπέκυπτε. Μόλις καὶ μετὰ βίας ὁ Ἕλλην ἱερεὺς κατώρθωσε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν δύο δημίων του. Ἀλλὰ σὲ λίγο τὸ σπίτι του τὸ περιέβρεξαν μὲ πετρέλαιο καὶ ἔγινε παρανάλωμα τῆς φωτιᾶς, καὶ ἡ πρεσβυτέρα Φωτεινὴ Παπαφιλίππου βρῆκε τραγικὸ θάνατο ἀπανθρακωθεῖσα.

Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ χωριοῦ, ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς ἦταν μανιώδης.

Δραματικὴ σκηνὴ ταυτόχρονα ἐκτυλίσσεται στὸ σπίτι τοῦ πατριώτη Καραφύλλη, ποῦ ἀπουσιάζει τὴν ὥρα ἐκείνη. Στὸ σπίτι ἦταν μονάχα ὁ γέρο πατέρας του Μποζίκης ἡλικίας 85 χρονῶν καὶ ἡ γραῖα ἐπίσης μητέρα του,

γιατί τὰ ἄλλα γυναικόπαιδα κατώρθωσαν καὶ διέφυγαν. Οἱ Βούλγαροι περικύκλωσαν τὸ σπίτι τους, καὶ ἔθεσαν στὸν γέρο Μποζίκη τὸ δίλημμα : "Ἡ θὰ ἀσπασθῆ τὸ σχῆμα ἢ θὰ πεθάνῃ. Ὁ Μποζίκης ὁμως, ἀφοῦ τοὺς εἶπε πὼς εἶναι ἄνδρες, γιατί στήν ἀπουσία τοῦ γιου τοῦ ἐκβιάζουν γέροντα καὶ γυναικόπαιδα, τοὺς ἐδήλωσε ὅτι χίλιους προτιμᾷ θανάτους παρὰ νὰ ἀσπασθῆ τὸν βουλγαρισμό. Οἱ κακοῦργοι τότε ἀφοῦ ἔσπασαν τὸ παράθυρο ἔχυσαν μέσα στὸ σπίτι του τρία δοχεῖα πετρέλαιο καὶ ἔβαλαν φωτιά στὸ κατάκλειστο σπίτι. Ταυτόχρονα γὰ σιγουριά πὼς τὸ ἔργο τους θὰ ὀλοκληρωθῆ ἔριξαν καὶ βόμβες. Σὲ λίγο τίποτε δὲν ἔμεινε ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ τὴν ἐπαύριο ἀνεσύρθησαν τὰ πτώματα τῶν δύο συζύγων, πὺς σ' ἓνα συγκινητικὸ σύμπλεγμα βρῆκαν ἀγκαλιασμένοι τὸν θάνατο.

Στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ χωριοῦ εἶναι τὸ σπίτι τοῦ δασκάλου Φιλιππίδου καὶ τῆς ἐπίσης δασκάλας γυναίκας του Ἀγγελικῆς. Οἱ Βούλγαροι πολιορκοῦν τὸ σπίτι. Ἀγωνίζονται μὲ μανία νὰ τὸ ἀνατινάξουν στὸν αἶρα μὲ βόμβες, καὶ νὰ τὸ περιχύσουν μὲ πετρέλαιο. Ἀλλὰ οἱ δύο διδάσκαλοι σύζυγοι ἀμύνονται μὲ τὰ ὅπλα ἐπὶ ὄρες ἐναντίον τῶν κομιτατζήδων. Τελικὰ ὁμως ἡ Ἀγγελικὴ Φιλιππίδου τραυματίζεται σοβαρώτατα. Σφαῖρα ὅπλου, ρωσικοῦ κατακλῆ, συντρίβει τὸ γόνατό της. Καὶ ἐνῶ ταυτόχρονα οἱ φλόγες ἄρχισαν νὰ περιζώνουν τὸ σπίτι, μόλις μπόρεσε μὲ τὸν ἄνδρα της καὶ τὸ κοριτσάκι της νὰ σωθοῦν σ' ἓνα γειτονικὸ σπίτι.

Καὶ τὸ στρατιωτικὸ τουρκικὸ ἀπόσπασμα ; Καὶ οἱ ὑποσχέσεις τοῦ Τούρκου τσαούση, ὅτι ἔλαβε τὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τοῦ κακοῦ ; Τελεία ἀδράνεια καὶ ἀδιαφορία, πὺς χαρακτηρίζει τὴν συμπαίγνια τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βουλγάρων.

Δυὸ κομιτατζήδες ἐστέκοντο ἔξω ἀπὸ τὸν ἀστυνομικὸ σταθμὸ καὶ ἀντήλασαν πυροβολισμούς, μὲ τοὺς στρατιῶτες. Ὅπως διαπιστώθηκε ἀπὸ τὰ φυσίγγια πὺς βρέθηκαν, ἀντηλλάγησαν 200 περίπου πυροβολισμοί. Καὶ ἐν

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Μητροπολίτης Ζιχνῶν καὶ κτήτωρ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους Μενοικέως τῶν Σερρών Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου.

τούτοις οὔτε κανεῖς ὀπὸ τούς στρατιῶτες σκοτώθηκε, οὔτε καὶ ξίσμα ἀπὸ σφαῖρα ὑπῆρχε στοὺς τοίχους τοῦ ἀστυνομικοῦ τμήματος. Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ πυροβολισμοὶ ὅλοι ῥίχθηκαν στὸν ἀέρα. Ἄλλὰ τὸ πιὸ σημαντικό εἶναι πὼς ὀλίγα λεπτὰ πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν κομιτατζήδων τοῦ χωριοῦ ὁ Βούλγαρος Κοτζαμπάσης ἐθεάθη νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ ἀστυνομικὸ κατάστημα, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει τὴν ἔνοχη καὶ σκηνοθετημένη ἀνοχὴ τῶν Τούρκων. Ἡ ἐπίθεσις ἔξ ἄλλου κράτησε περίπου τέσσαρες ὥρες. Οἱ φλόγες τῶν καιομένων σπιτιῶν ἐφαίνοντο ἀπὸ τὴν Ζίχνη. Κι ὡστόσο δὲν κινήθηκε πρὸς τὴν Ἀγριανὴ οὔτε ἓνας στρατιώτης γιὰ βοήθεια, μολονότι εἶναι πολὺ μικρὴ ἢ ἀπόστασις. Ἐνδεκα νεκροὶ καὶ ὀκτὼ τραυματαῖοι. Ἐπὶ πυρποληθέντα σπίτια καὶ ζημίαι στὰ γεωργικὰ προϊόντα καὶ ἄλλα περιουσιακὰ ἀγαθὰ, ποὺ ὑπελογίσθησαν σὲ πολλὰς χιλιάδες λίρες, ἦταν ὁ θλιβερὸς ἀπολογισμὸς τῆς κακούργου αὐτῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἀγριανῆς.

Οἱ ἀρχὲς τῆς Ζίχνης μόλις τὴν ἐπαύριο πῆγαν στὴν Ἀγριανὴ καὶ συνέλαβον 15 σχισματικούς, μεταξύ τῶν ὀπείων καὶ τὸν Βούλγαρο ἱερέα, ποὺ ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν κομιτατζήδων μαζί μὲ τὸν παπᾶ τοῦ Σκριτζόβου.

Ἐπὶ τόπου ἔσπευσαν τότε καὶ ὁ Μουτσαρίφης τῶν Σερρών καὶ ὁ Καϊμακάμης τῆς Ζίχνας, καθὼς καὶ ὁ Ἕλληνας πρόξενος Ἀντώνιος Σαχτούρης, στὸν ὁποῖον ἔκαμε ἰδιαίτερη ἐντύπωση τὸ ὅτι παρὰ τὴν σκληρὴν δοκιμασίαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀγριανῆς, ὄχι μόνον δὲν ἐκάμφθη ἡ ψυχικὴ τῶν ἀντοχή, ἀλλὰ ἀντίθετα χαλυβδῶθηκε ἡ θέλησή τους.

«Πληροφορηθέντες οἱ χωρικοὶ τὴν ἐπίσκεψίν μου,—λέγει ὁ ἴδιος στὴν ἀπὸ 23 Δ)βρίου 1906 ἔκθεσή του πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν—ἐξῆλθον ἅπαντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς προὑπάντησίν μου εἰς ἡμισεῖας ὥρας ἀπόστασιν τοῦ χωρίου, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τὸν ἱερέα καὶ τοὺς λοιποὺς παθόντας, ἀκολουθούμενον ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῶν σχολείων καὶ τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν, καὶ ἀπάντων ψαλλόντων μετὰ συγκινήσεως τὸν Ἐθνικὸν ἠμῶν Ὑμνον καὶ ἄλλα πατριωτικὰ ἄσματα. Ἀφοῦ μὲ προσεφώνησαν καταλλήλως «δὲν ἦλθομεν», μοῦ εἶπον ἀπὸ κοινοῦ, «νὰ δεχθῶμεν συλλυπητήρια, ἀλλὰ συγχαρητήρια διότι μᾶς ἠξίωσεν ὁ Θεὸς νὰ προσφέρωμεν τοὺς οἰκείους μας καὶ τὰς περιουσίας μας εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος καὶ νὰ καταστήσωμεν τὸ χωρίον μας ἀθάνατον. Οἱ οἰκεῖοι μας (ὁ λέγων ταῦτα εἶχεν ἀπωλέσει πατέρα καὶ μητέρα) δὲν ἀπέθανον, ἀφ' οὗ ὑπὲρ Πατρίδος ἐθυσιάσθησαν. Ὅ,τι ἐπάθαμεν εἶναι ὀλιγώτερον ἀφ' ὅ,τι ἔπρεπε νὰ πάθωμε, διότι μέχρι τοῦ τοῦδε ἐκοιμώμεθα. Ἡ καταστροφὴ αὐτὴ μᾶς ἐξύπνησε καὶ ταχέως θὰ ἐννοήσωσιν οἱ Βούλγαροι, ὅτι συνήλθομεν ἐκ τοῦ ληθάργου κλπ.».

«Σημειῶ ταῦτα—συνεχίζει ὁ πρόξενος Σαχτούρης—διότι προέρχονται ἐκ χωρίου βουλγαροφώνου καὶ διότι ταῦτα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ αἰσθήματα τῶν πληθυσμῶν, οὓς διεκδικοῦσιν ἡμῖν καὶ εἰς οὓς ἀρνοῦνται τὸ

δικαίωμα νὰ εἶναι Ἑλληνες. Ἐπιπλέον, ἀλλὰ μεγαλυτέρου θαυμασμοῦ ἀξία εἶναι ἡ Ἁγγελικὴ Φιλιππίδου, πρῶην διδασκάλισσα».

Πραγματικὰ εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ ἡ ἡρωϊκὴ Ἁγγελικὴ Φιλιππίδου. Ἐὰν καὶ τὸ γόνατό της καὶ ἡ ὅλη κατάστασις τῆς ὑγείας της ἦτο ἀπελπιστικὴ, παρεκάλεσε τὸν Προξένον νὰ μὴ τὴν μεταφέρουν ἀπὸ εὐθείας εἰς τὸ Νοσοκομεῖο τῶν Σερρῶν γιὰ θεραπεία, ἀλλὰ νὰ τὴν βάλουν σὲ ἓνα φορεῖο καὶ νὰ σταματοῦν στὴν πλατεῖα ὄλων τῶν μέχρι τῶν Σερρῶν χωριῶν γιὰ νὰ συγκεντρῶνται οἱ κάτοικοι καὶ νὰ τοὺς ὁμιλῇ. Ἡ ἐπιθυμία της ἐξετελέσθη. Καὶ ἦταν συγκινητικὸ τὸ θέαμα τῆς θαρραλέας αὐτῆς γυναίκας, ποὺ ἐπιδεικνύει σ' ὅλους πῶς ἦταν εὐτυχής, γιὰτὶ ἀξιώθηκε νὰ δώσῃ τὸ αἷμα της γιὰ τὴν πατρίδα καὶ νὰ προτρέπῃ ὅλους τοὺς Ἑλληνες νὰ μὴ παραδώσουν τὰ ἅγια τοῦ Ἑθνικοῦ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Γένους μας. Ἰδιαιτέρως ἀπευθύνετο πρὸς τὶς Ἑλληνίδες χωρικές, ποὺ ἔσπευδαν μὲ συγκίνηση νὰ ἀσπασθοῦν τὰ χέρια τῆς ἀληθινῆς αὐτῆς Σπαρτιάτισσας.

Ἡ Ἁγγελικὴ διεκομίσθη εἰς Σέρρας. Ἐκεῖ αἱ ἐκδηλώσεις πρὸς αὐτὴν ἦσαν ἀνώτερες κάθε περιγραφῆς. Ὁλητὴ ἡ κοινωνία τῶν Σερρῶν, ὅλες οἱ γυναῖκες παρήλασαν ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο γιὰ νὰ τὴν ἴδοῦν, νὰ τὴν θαυμάσουν, φέροντάς της καὶ δῶρα. Ἀπὸ ἐκεῖ μετεκομίσθη εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ πληγὴ της εἶχε ἐπουλωθῆ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔξοδό της ἔπαθε ἐμβολὴ καρδιακὴ καὶ πέθανε, στὰ μέσα Ἰανουαρίου. Ἡ κηδεῖα της ἔγινε μὲ ἐπισημότητα στὴν Θεσσαλονίκη. Εἰς δὲ τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν πάνδημο μνημόσυνο καὶ γιὰ τὸν θάνατό της καὶ γιὰ τὰ θύματα τῆς Ἀγριανῆς.

Τὰ γεγονότα τῆς Κλεπούσνας, ὅσο θλιβερὰ καὶ ἄν ἦσαν, ἐν τούτοις ὠφέλησαν τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν. Ἡ ἄμεση μετάβασις ἐπὶ τόπου τοῦ Ἑλληνοπροξένου, ἡ παροχὴ περιθάλψεως μὲ ἐπιδόματα τοῦ Προξενίου καὶ τῆς Μητροπόλεως, ἡ βοήθεια ποὺ παρεσχέθη στοὺς ζημιωθέντας γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν καέντων σπιτιῶν τους καὶ τὴν ἄμεσον στέγασιν τῶν παθόντων, ἔκαμαν αἰσθητὰ στὰ γύρω χωριὰ ὀλόκληρης τῆς ἐπαρχίας Ζίχνης καὶ τῶν Σερρῶν καὶ ἐνεθάρρουναν τοὺς πληθυσμοὺς εἰς τὸ νὰ προβάλλουν πῶς σθεναρὰ ἀντίστασιν κατὰ τῶν προσπαθειῶν καὶ τῶν ἀπειλῶν τῶν Βουλγάρων.

Τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἐπιθέσεων τῆς Κλεπούσνας οἱ Ἑλληνες ἐπῆραν στὴν Γράτσιανη. Ὁ Δούκας καὶ ὁ νεαρὸς τότε Μάρτζιος πῆραν ἀντεκδίκησιν ἐξολοθρευόντας τὴν συμμορίαν τοῦ διαβοήτου Πανίτσα, ποὺ τραυματίσθη καὶ ὁ ἴδιος σοβαρὰ. Κι ἔτσι ἐξακολουθοῦσε ὁ ἀγῶνας, ποὺ τώρα πᾶ ἀπὸ τὶς ἀρχὰς τοῦ 1907 ἔκλινε ὀριστικὰ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων.

Περιεκτικὴ, ἀλλὰ ἀπόλυτα παραστατικὴ τῆς διαμορφώσεως καταστάσεως, εἶναι ἡ ἀπὸ 31 Μαρτίου τοῦ 1907 ἐκθεσις τοῦ Προξένου Σακτούρη, ἀπόσπασμα τῆς ὁποίας θὰ σᾶς διαβάσω.

«... ὀλόκληρα διαμερίσματα ἀπηλλάγησαν τρομερῶν κακούργων, ἀνεθάρρουναν πανταχοῦ οἱ ἡμέτεροι, ἐν πολλοῖς σημείοις ἐξεκαθαρίσθη τὸ

ἔδαφος καὶ ἐπιτρέπεται ἡ ἐλευθέρη κίνησις τῶν ἡμετέρων, ὁλόκληρα χωρία ἀφ' ἑτέρου ἀνέπνευσαν. Ἡ Γράτσιανη ἐπανῆλθεν ἡμῖν ὀριστικῶς. Τὸ Ἔργι Δερὲ εὐρίσκεται εἰς τὸ τέρμα τῶν δεινῶν του. Ἡ Καρλικοβα καὶ ἡ Γόρνιτσα καθαρίζονται. Εἰς τὸ σπουδαιότερον κέντρον, τὸ ἀποτελοῦν τὴν ἀκρόπολιν τῆς Ζίχνης, τὴν Ἀλιστράτην, ἐπῆλθε σημαντικωτάτη βελτίωσις . . . ἐπίσης χωρία μέχρι τοῦδε ὑπνώτιοντα ἔθνικῶς, ὅπως ἡ πρωτεύουσα τοῦ Καζὰ Ζίχνης, ἡ 500 οἰκογενείας ἀριθμοῦσα Ζηλιάχοβα, τὰ Πόρνα κλπ. ἀφυπνίζονται καὶ βαθμηδὸν εἰσέρχονται εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἄλλα πάλιν, ὅπως ἡ Ἀναστασιά, ὁ Σφεληγὸς κλπ. καθίστανται ἢ κατέστησαν μικρὰ μὲν ἀλλὰ σημαντικὰ καὶ ζωηρότατα κέντρα. Ἄλλ' ὅπερ σπουδαιότερον καὶ σχεδὸν ἀπίστευτον καὶ αὐτὸ τὸ πολὺ Σκρίτζοβον ἤρχισε νὰ ὑπονομεύεται . . . ».

Καὶ συνεχίζει τὴν αἰσιόδοξον αὐτὴ ἔκθεσίν του ὁ Πρόξενος Σακτούρης

«Τὸ φρόνημα ἀνεπερώθη ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε πολυπληθεῖς εἰσὶν οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀκολουθήσωσι τὰ σώματα. Ἐκ μόνης τῆς Ζίχνης θὰ ἠδυνάμεθα νὰ στρατολογήσωμε 200 ἐνθουσιώδεις νέους. Ὅφειλω νὰ ὁμολογήσω ἐνταῦθα ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἀρχικοῦ σώματος Ζίχνης (δηλαδὴ τὸν Καπετὰν Δούκα). Εἰς τὸν νέον τοῦτον, ἀνήκοντα εἰς καλὴν τῶν Σερβῶν οἰκογένειαν, ἐνοῦντα δὲ πρὸς τῇ ἀνδρεία πολιτικὴν περισκεψίν, εὐφυΐαν, ἀγνότητα ἡθους, ἀγνήν φιλοπατριάν καὶ πειθαρχίαν, εἰς τὸν νέον, λέγω, τοῦτον θαυμαζόμενον καὶ λατρευόμενον καθ' ἅπασαν τὴν περιφέρειαν καὶ ἐξυμνούμενον ἤδη εἰς πατριωτικὰ ἄσματα, ὀφείλεται καὶ θὰ ὀφείλεται Ἑθνικὴ εὐγνωμοσύνη».

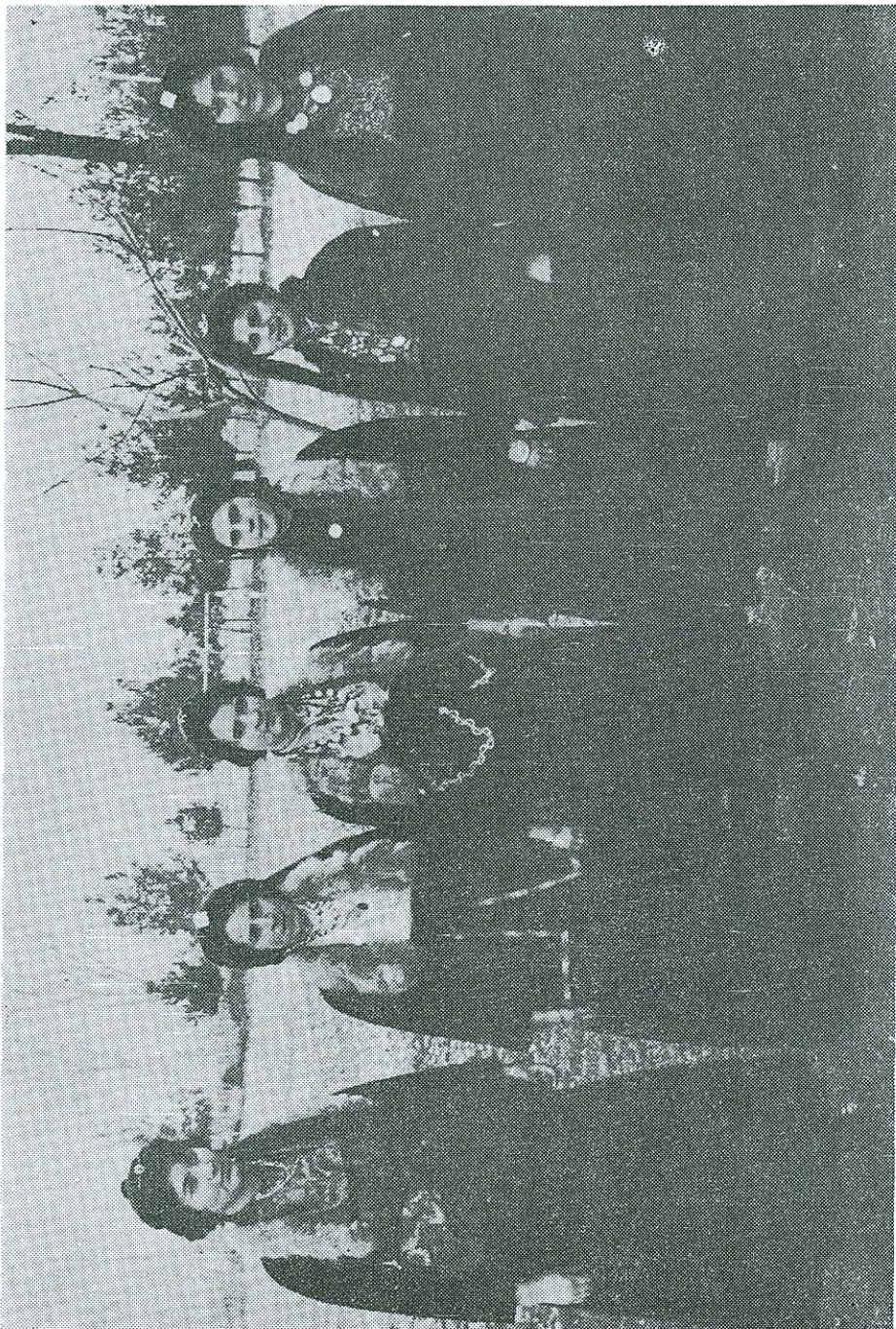
Καὶ πραγματικὰ Ἑθνικὴ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται στὸν Καπετὰν Δούκα καὶ ἰδιαιτέρως τῆς ἐπαρχίας Ζίχνης, τῆς ὁποίας στάθην ὁ πραγματικὸς ἐλευθερωτὴς καὶ κατὰ τὸ 1912, γιὰ πρῶτος αὐτὸς κατέλαβε τὰ μέρη ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὑστερώτερα ἀπέκρουσε μὲ πείσμα, μαζὶ μὲ τὸν Ἑλληνικὸ στρατὸ, κάθε βουλγαρικὴ ἀπόπειρα, νὰ καταλάβουν τὰ χωρία τοῦ Παγγαίου καὶ τὸ λιμάνι τοῦ Τσαγιάζι, πολεμῶντας παλληκαρίσια. Νὰ γιὰ παραπάνω ἀνέφερα, ὅτι ἡ Ζίχνα πρέπει νὰ τιμήσῃ, τιμῶντας τὸν ἑαυτὸν της, μὲ προτομὰς τὸν Καπετὰν Δούκα καὶ τοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγοὺς Μάρτζιον, Μπουλασίκην καὶ Τζουβαλτζῆν, μιμουμένη τὸ παράδειγμα τῆς Ἡρακλείας, ποὺ πρὸ ὀλίγου ἐτίμησε τὸν Καπετὰν Στέργιον Βλάχβη.

Νέοι τῆς Ζίχνας

Ἡ Ζίχνα τώρα εἶναι ἐλεύθερη. Ζῆ καὶ κινεῖται καὶ ἐξελισσεται ὁμαλὰ σὲ μίαν ἀπὸ τὶς πικρὰ ἀνθηρὰ καὶ προοδευμένους περιοχὰς τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδας. Ἀκούσατε τὶς περιπέτειες ποὺ ὑπέστη στὸ διάστημα τῶν αἰῶνων. Ἀκούσατε ἔστω καὶ περιληπτικὰ πόσον αἷμα καὶ πόσες θυσιῆς ὑπέστησαν οἱ πρόγονοί μας εἰς τὸ νὰ διαφυλάξουν τὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδας ἀμόλυντο.

Σὲ σᾶς τοὺς νέους τῆς Μορφωτικῆς Ἐνώσεως τῆς Ζίχνας ἐναπόκειται νὰ συνεχίσετε τὸ ἔργον τῶν πατέρων σας καὶ νὰ διαφυλάξετε τὴν πολύτιμη αὐτὴ κληρονομιά σὰν κόρη ὀφθαλμοῦ. Οἱ αἰώνιοι ἐχθροὶ τῆς πατρίδος ξέρον ὅτι ἐδῶ ψηλὰ τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων εἶναι σὲ ὑψηλὴ στάθμη. Ξέρουν πὼς δὲν ἤμποροῦν κατὰ μέτωπον νὰ πραγματοποιήσουν τὸ ὄνειρο τῆς ἄσπρης θάλασσας, δηλαδή τῆς ἐπαφῆς μὲ τὸ Αἰγαῖο. Γι' αὐτὸ χρησιμοποιοῦν σὰν Δούρειο ἵππο κηρύγματα ξένα πρὸς τὴν οὐσία καὶ τὸ ἰδεολογικὸ περιεχόμενον τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Κλειῖστε τ' ἄφτιά σας στὸ σαγηνευτικὸ ψιθύρισμα τῶν παραπλανητικῶν κηρυγμάτων. Σταθῆτε ἀσάλευτοι μπροστὰ στὶς πύλες τοῦ Ἑθνικοῦ μας περιχαράκωματος. Μὴν ἀφήσετε καμμιά ἐπικίνδυνη ρωγμὴ στὸ ψυχικὸ μεγαλεῖο τῆς νεανικῆς σας ψυχῆς, καὶ βοηθηῖτε μὲ ἐνθουσιασμὸ στὴν εἰρηνικὴ προσπάθεια γιὰ μιὰ ὁμαλὴ κοινωνικὴ πρόοδο καὶ εὐημερία, πού 'ναι τὸ αἶτημα τῶν καιρῶν.

«Γεραίνες». Σησαμιά Βισαλτίας 1964. (Φωτ. Γ. Ν. Αικατερινίδου).